

Ida Lovise Bjørnerås

"Nå er det 'vanlige folk' sin tur til å bli fattige"

En diskursanalyse av hvordan norske nettaviser fremstiller fattigdom i 2022.

Masteroppgave i sosiologi, Lektorutdanning i samfunnsfag

Veileder: Melanie Magin

Mai 2023

NTNU

Kunnskap for en bedre verden

Ida Lovise Bjørnerås

"Nå er det 'vanlige folk' sin tur til å bli fattige"

En diskursanalyse av hvordan norske nettaviser fremstiller fattigdom i 2022.

Masteroppgave i sosiologi, Lektorutdanning i samfunnsfag
Veileder: Melanie Magin
Mai 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosiologi og statsvitenskap

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag:

Forskningsprosjektet som masteroppgaven utgjør, tar for seg hvilke diskurser om fattigdom som fremstilles i norske medier i 2022. Ønsket om å undersøke dette var et resultat av økt oppmerksomhet rundt temaet på grunn av et økende offentlig ordskifte knyttet til tematikken med bakgrunn i dyrtid, inflasjon som følge av koronapandemien, konflikter i Europa og diskusjoner knyttet til omfordelingspolitikken i Norge (ref. "Vanlige folks tur"). Metoden som benyttes er diskursanalyse, og datamaterialet består av nettavisartikler hentet fra NRK.no, Aftenposten, Adresseavisen, TV2.no, Varden, Verdens Gang (VG), Eidsvoll Ullensaker Blad (EUB), Morgenbladet, Bergenstidende (BT), Klassekampen og Dagsavisen for å få et mangfoldig innblikk i pressens fremstillinger. Fra et sosialkonstruktivistisk perspektiv kan pressens valg av diskurser ha betydning for hvordan befolkningen, storsamfunnet og politikere oppfatter, forholder seg til og behandler fattigdom i Norge, og som en fjerde statsmakt kan pressen ha stor innflytelse på behandlingen av samfunnsproblemer. Oppgaven har dermed som mål å gi et øyeblikksbilde av hvordan fattigdomsproblematikken fremstilles i norske nettaviser i 2022.

I analysen av avisartiklene fant jeg at de utvalgte artiklene fremstiller fattigdom via fire diskurser: *velferdsstatens ansvar*, *frivilligheten blir redningen*, *kulturelle- og sosiale implikasjoner* og *følelsene tilknyttet fattigdom*. Jeg fant minimale forskjeller mellom de fleste avistypene basert på spekteret elite- og populæravis, men fant heller at dagens fattigdomsdiskurs i media i stor grad fokuserer på og nesten konkurrerer om å fremstille det "mest ekte" bilde av denne problematikken ved å ta utgangspunkt i enkelthistorier, konkrete eksempler på hvordan deprivasjonen rammer og hva slags følger den får. Både til grunn for *velferdsstatens ansvar* og *frivilligheten blir redningen* ligger en grunnleggende kritikk av det offentliges evne og ønske om å hjelpe de fattige. I *kulturelle- og sosiale implikasjoner* pekes det på trekk som kjennetegner den relative fattigdommen og hvordan gruppen rammet av denne frarøves deltakelse i fritidstilbud, ferier, bursdagsfeiringer og høytidsfeiringer. Opplevelsen av å ikke kunne delta på slike ritualer og aktiviteter medfører skam og ensomhet, to følelser som var svært gjentakende i *følelsene tilknyttet fattigdom*. Basert på funnene argumenterer jeg for at avisartiklene forsøker å være autentiske, "tett på" de rammede og virkelighetsnære og at det slik blir ekstra viktig å være observant og var på at artiklene fremdeles bare en fremstilling av virkeligheten, og ikke speiler den.

Abstract:

In the master thesis I examine the discourses surrounding poverty that are presented in Norwegian media in 2022. This comes in the wake of an increasing public discourse on the topic, stemming from "expensive times" ("dyrtid") caused by inflation due to the COVID-19 period, conflicts in European countries, and discussions related to redistributive policies in Norway. To approach this topic, I will use discourse analysis as my methodological and theoretical framework. The data consists of online newspaper articles from NRK.no, Aftenposten, Adresseavisen, TV2.no, Varden, Verdens Gang (VG), Eidsvoll Ullensaker Blad (EUB), Morgenbladet, Bergenstidende (BT), Klassekampen and Dagsavisen. Through discourse analysis, which has its roots in social constructivism, I hope to shed light on the ways in which the media's representation of poverty and its causes can shape public opinion and policy decisions. The media's choice of discourses in their representations of poverty and the issues surrounding it can have an impact on how the Norwegian population, politicians, and society perceive, relate to, and address the phenomenon of poverty in Norway. As the fourth estate, the press can therefore have a significant influence on how various societal issues are addressed, and I therefore see it as relevant to present a snapshot/case study of a phenomenon that has changed and become increasingly discussed and brought up in the Norwegian society.

In the analysis of the newspaper articles, I identified four discourse representations that the articles used to portray poverty: *the welfare state's responsibility*, *volunteering as the solution*, *cultural and social implications*, and *the emotions associated with poverty*. I found minimal differences between most types of newspapers based on the spectrum of elite and tabloid/popular newspapers, but rather that the current discourse on poverty in the media largely focuses on and competes to present the "most authentic" picture of this issue by using individual stories, concrete examples of how deprivation affects people, and what consequences it has. Both *the welfare state's responsibility* and *volunteering as the solution* are based on fundamental criticism of the government's ability and willingness to help the poor. *The cultural and social implications* point to features that characterize relative poverty and how the group affected by this is deprived of participating in leisure activities, vacations, birthday celebrations, and holiday celebrations. The experience of not being able to participate in such rituals and activities leads to shame and loneliness, two emotions that were highly recurring in *the emotions associated with poverty*. Based on the findings, I argue that newspaper articles attempt to be authentic, "close to" the affected individuals and realistic, and because of that it becomes increasingly important to be observant and aware that these articles are still just a *representation* of reality and do not necessarily *mirror* it.

Profesjonsfaglig relevans:

I skolen møter en utallige forskjellige elever, deriblant elever med ulike økonomiske bakgrunner. Skolen i dag sies å være mer sammensatt enn noen gang og vi lever i en tid hvor mange hevder at ulikheten ser ut til å øke mer enn noensinne. I den sammenheng blir det svært viktig å være klar over at hvilke begreper og diskurser vi bruker for å beskrive samfunnet rundt oss får betydning for hvordan vi tolker og forholder oss til fenomener og for hvordan vi former samfunnet som elevene skal vokse opp i. Vi tolker og forholder til samfunnet rundt oss som følge av vår forståelse av dets utfordringer. Diskursanalyser på fattigdomsfremstillinger kan bidra til å gjøre en mer oppmerksom på hvordan språkbruk, holdninger og antakelser om elever og familier med visse økonomiske bakgrunner får konsekvenser som strekker seg utover den enkelte elev. Det får betydning for hvordan de tolker sin rolle i samfunnet og dermed for hvordan de finner sin plass i arbeidsliv og i samhandling med andre. For å bidra til å skape en skole som ikke reproducerer ulikhet, er slik innsikt og kompetanse viktigere enn noen gang.

Forord

Jeg har gledet meg lenge til å skrive masteroppgaven og til å kunne bruke tid på å fordype meg i et tema jeg synes er spesielt interessant innen det sosiologiske feltet, nemlig fattigdom. Å skrive masteroppgaven har vært noe jeg har planlagt og sett frem til i en fjern fremtid, men plutselig satt jeg med nesa dypt nede i litteratur og avisartikler, hadde veiledningsgruppe å møte jevnlig og fant meg selv å diskutere oppgavens temaer så fort anledningen bød seg. Gjennom arbeidet med oppgaven har jeg lært svært mye og virkelig fått nytte av det jeg har lært og erfart de siste fem årene. Det ble en utrolig fin måte å avslutte disse årene på. I den anledning er det mange som fortjener en stor takk.

Først og fremst vil jeg takke min veileder Melanie Magin for gode råd, gjennomlesinger, forslag til forbedringer og oppmuntrende ord når jeg trengte det som mest. Engasjementet ditt i oppgaven og tro på prosjektet gjorde at jeg alltid satt igjen med en god følelse etter veiledningene og mailvekslingene. Jeg vil også takke veiledningsgruppa for gode tips og råd underveis, oppløftende ord og godt humør i en til tider hektisk periode.

Jeg vil også takke forloveden min Erlend for å alltid støtte meg i mine prosjekter og for å nok en gang holde ut en sosiologistudents mange tankestrømmer. Takk for gode råd som hjelper meg å holde hodet kaldt og for at du alltid har troen på at jeg vil nå mine mål. Det setter jeg umåtelig pris på. Jeg vil også takke foreldrene mine for å ha tatt meg med ut for å luften kropp, hode, og tanker om oppgaven. Takk for at dere alltid har troen på meg, min kompetanse og for at dere heier på meg.

Sist, men ikke minst, vil jeg takke den fantastiske vennegjengen min på studiet for fem uforglemmelige år. Eline, Kathrine, Idunn, Marthe, Karoline, Martine, Peder og Marita: dere har vært og er enestående på hver deres måte. Dere har hjulpet meg gjennom de siste fem årene på utmerket vis med fine turer, kanelboller på Sito, gode samtaler, kollokviégrupper og sene kvelder. Jeg setter uendelig pris på dere og de siste fem årene vi har hatt sammen på studiet.

Trondheim, mai 2023
Ida Lovise Bjørnerås

Innholdsfortegnelse

1 INNLEDNING	1
1.1 BAKGRUNN OG AKTUALISERING	1
1.2 PROBLEMSTILLING	3
2 TEORETISKE PERSPEKTIVER	4
2.1 DEFINISJONER PÅ FATTIGDOM	4
2.1.1 Ulikhet og fattigdomsmål.....	4
2.1.2 Fravær av sosialt aksepterte levekår.....	5
2.2 DAGENS SITUASJON I NORGE.....	7
2.3 VITENSKAPSTEORETISK UTGANGSPUNKT	8
2.4 DISKURSTEORETISK BAKTEPPE	10
2.4.1 Diskursens opphav.....	10
2.4.2 Kritisk diskursanalyse	11
2.5 AVISTYPER, MAKT OG REPRESENTASJON.....	12
2.5.1 Populær- og eliteaviser.....	12
2.5.2 TV-kanalbaserte nettaviser.....	14
2.5.3 Politisk posisjonering.....	14
2.5.4 Distribusjonsområder.....	15
2.6 TIDLIGERE FORSKNING.....	15
3 METODISK TILNÆRMING	19
3.1 MASTEROPPGAVENS DATAGRUNNLAG.....	19
3.1.1 Diskursanalyse av avisartikler.....	19
3.1.2 Neumanns tre steg mot diskursanalyse.....	20
3.1.3 Utvalget.....	23
3.2 FORSKNINGSETISKE BETRAKTNINGER	26
3.3 FORSKNINGENS KVALITET	26
3.3.1 Pålitelighet og forskerposisjon.....	26
3.3.2 Gyldighet og generalisering.....	27
4 ANALYSE	29
4.1 FUNNENE FRA DISKURSANALYSEN	30
4.1.1 Velferdsstatens ansvar	30
4.1.2 Frivilligheten blir redningen.....	34
4.1.3 Kulturelle og sosiale implikasjoner.....	35
4.1.4 Følelsene tilknyttet fattigdom	36
4.2 FORSKJELLER OG LIKHETER MELLOM AVISENE	38
5 DISKUSJON	40
5.1 DRØFTING AV FUNN	40
5.2 FORSKNINGENS BEGRENSNINGER.....	45
5.3 VIDERE FORSKNING	46
5.4 AVSLUTTENDE REFLEKSJONER.....	47
6 LITTERATURLISTE	48
VEDLEGG 1: MELDESKJEMA SIKT	52
VEDLEGG 2: SIKT'S VURDERING	56

1 Innledning

1.1 Bakgrunn og aktualisering

Det er nyttårsaften 2022 og i det langstrakte land sitter nordmenn av alle slag benket foran tv-skjermen for å få med seg Kongens årlige nyttårstale. Enkelte har akkurat kommet fra middagsbord med overflod av juleretter, utstrakt familie og barn som i spenning venter på når rakettene skal finne sted. De er kledd i sine fineste klær, det er varmt og godt i stua og familien har sett frem til denne dagen i lang tid. I andre hjem er situasjonen en helt annen.

Vi har nærmest forventet at verden fortsatt skal gå framover. Dessverre kan vi ikke ta dette for gitt. Over store deler av verden ser vi nå at demokratiske friheter svekkes. **Fattigdommen øker igjen**¹. (...) I Norge har vi hatt en jevn velstandsøkning gjennom de siste tiårene. Allikevel: I dag er mange urolige for fremtiden. (...) Det er en tid for å se hverandre nå. (Hans Majestet Kong Harald, 2022).

2022 ble et år preget av slutten på korona-restriksjoner og nedstengninger i det norske samfunnet. Nordmenn kunne nok en gang reise til utlandet og bevege seg fritt i samfunnet. Flere fikk muligheten til å feire høytider med familien og studenter og elever fikk igjen møte fysisk på skoler og campus. Samtidig bar året preg av konflikter i europeiske land med blant annet Russlands invasjon av Ukraina og "dyrtid" flere steder i verden som en konsekvens av konflikten og den lengre koronaperioden. Dette gjenspeilet også hans Majestet Kong Harald i nyttårstalen. Kongen understreket hvordan en ikke kan ta for gitt at den velstandsøkningen Norge har opplevd i senere tid vil fortsette i all overskuelig fremtid. Flere har igjen begynt å uroe seg for egen økonomi og fremtidsutsikter, hvor på Kongen understreker viktigheten av å se hverandre i slike vanskelige tider.

Det er ikke bare i Kongens nyttårstale fra 2022 at fattigdom har fått fornyet aktualitet og oppmerksomhet. Den 15. november 2022 kunne seere av *Debatten* på NRK følge en opphetet og følelsespreget diskusjon tilknyttet det som omtales som den stadig økende fattigdomsproblematikken i Norge. Episoden fungerer som et eksempel på hvordan fattigdom omtales i mediene. I starten av episoden åpnet programleder Fredrik Solvang med å understreke at en gruppe mennesker sitter nederst på det norske bordet, en gruppe som aldri har levd luksuriøse liv av minstepensjonen, uføretrygda, arbeidsavklaringspengene eller sosialhjelpen sin. Videre poengterer Solvang (2022) at økonomien til disse *før* akkurat har gått rundt, men at den *nå* ikke gjør det som følge av "dyrtid" og at ytelsene/inntekten de mottar ikke strekker til. I episoden forteller fire kvinner som lever på lavinntekt sine historier om de vanskene som følger med en trang økonomi. Kvinnene forteller hvordan deres fattigdom påvirker hverdagen deres. Eksempelvis er en av kvinnene en 46 år gammel alenemor. Hun havnet i en bilulykke for 20 år siden og forteller om at hun på grunn av skadene etter ulykken ikke har kunnet tre inn i arbeidsliv eller utdanning. Kvinnen har på bakgrunn av dette gått på

---

¹ Egen utheving.

arbeidsavklaringspenger (AAP) i seks år og beskriver situasjonen som "fastlåst". Hun får ikke tilstrekkelig hjelp fra NAV og opplever å "leve i fattigdom med vesla (mi)" (Solvang, 2022). En av de andre kvinnene på *Debatten* opplever psykiske plager, vonde følelser og stigmatisering som følge av hennes økonomiske situasjon. Videre beskriver kvinnene svært trange matbudsjett og at de må takke nei til bursdager, kulturtilbud og ferier. De opplever at det er tabubelagt å svare ærlig og innrømme vansker i privatøkonomien og situasjonen byr på stress og skam.

En leder for AAP-aksjonen deltok også i *Debatten*-episoden. Hun understreker at årsaken til at disse fire kvinnene, og flere med dem, lever med en trang og usikker økonomi skyldes feil ved systemet, ikke de enkeltes prioriteringer. Hun hevder at minsteytelsene fra NAV slik som AAP (arbeidsavklaringspenger), uføretrygd og andre trygdeordninger er for lave, men at de samtidig er for høye og dermed hindrer mottakerne fra å oppsøke annen hjelp slik som økonomisk sosialhjelp. Personer i slike situasjoner, understreker hun, kan søke nødhjelp via NAV, men dette er for mange forbundet med usikkerhet med tanke på hva slags dokumentasjon som må fremlegges noe som medfører at det å stille seg i en matkø er mye enklere. Dette har ført til at Frelsesarmeen, ifølge Solvang (2022), rapporterer om en kraftig økning i antall husstander som oppsøker deres matutdeling. I Hamar så man en økning med 65 %, i Tromsø 86 %, i Stavanger, Oslo, Farsund og Tvedestrand 100 % og i Trondheim og Moss observerte Frelsesarmeen en økning på 350 % ut fra det de omtaler som normal pågang (Solvang, 2022).

"Politikerne er ikke her" ytret Solvang (2022) videre i *Debatten*-episoden. En stortingsrepresentant for SV var en av få politikere som møtte til *Debatten*-episoden ifølge Solvang (2022). SVs stortingsrepresentant understreker at den dyrtiden som Norge med flere land nå opplever krever økt økonomisk omfordeling. Videre understreker SVs stortingsrepresentant viktigheten av å få virkeligheten beskrevet slik den faktisk er, da det er mange som "går med skyld og skam som vi må ta bort fra den enkeltes skuldre og løfte opp som fellesskap" (Solvang, 2022). En stortingsrepresentant for Rødt uttalte videre i *Debatten*-episoden hvor lei han var av å høre at det lønner seg å jobbe, dette på bakgrunn av at det ifølge han alltid lønner seg å jobbe, men at fokuset til tider blir feil. Dette eksemplifiserer han ved å vise til de fire kvinnene som deltok i episoden og hvordan de "ikke lever et fett liv på lukrative trygdeytelser", men heller svært krevende liv på grunn av den situasjonen de står i som, ifølge han, absolutt ikke handler om at de ikke ønsker å arbeide. Til tross for fraværende regjeringspartier ved *Debatten*-episoden, har den økende fattigdomsproblematikken også fått økende politisk oppmerksomhet i senere tid. I august 2022 oppnevnte Regjeringen et ekspertutvalg som har som hensikt å foreslå tiltak som skal gi barn som lever i fattigdom bedre levekår og forebygge at fattigdom "går i arv" (Barne- og familiedepartementet, 2022). I utgreiinga uttaler barne- og familieminister fra Senterpartiet Kjersti Toppe at barn som vokser opp i fattigdom er en stor samfunnsutfordring og at tallet er økende (Barne- og familiedepartementet, 2022). Formålet med ekspertutvalget, som består av åtte aktører på feltet slik som forskere og representanter fra arbeidslivet, er å vurdere hvilke tiltak som har best effekt og hvordan den offentlige innsatsen bør prioriteres for å styrke barn i fattige familiers oppvekstvilkår på kort sikt og forebygge reproduksjon av fattigdom på lang sikt (Barne- og familiedepartementet, 2022).

Basert på Kongens nyttårstale, *Debatten*-episoden og en stor mengde artikler på nett i senere tid kan det se ut til at Norge nå opplever en endring i mengde og måte å omtale fattigdom på da tematikken ser ut til å ha fått fornyet aktualitet i en tid hvor åpenhet om

tidligere tabubelagte temaer verdsettes. Dette var bakgrunn for at jeg i denne masteroppgaven har valgt å foreta en diskursanalyse for å måle temperaturen på hvordan fattigdom, et fenomen i endring og med fornyet aktualitet, omtales på det nåværende tidspunkt i mediene da våre måter å omtale et fenomen også får betydning for fenomenet i seg selv.

1.2 Problemstilling

Målet med forskningsprosjektet var å finne frem til hva slags medierte diskurser og fortellinger om de fattige og fattigdom som fremskrives i et utvalg norske aviser fra 2022. Bakgrunnen for dette var et ønske om å finne ut hvilke perspektiver og holdninger til fattigdom som nettavisene² retter sin oppmerksomhet mot, da dette også vil få betydning for hvilke aspekter ved og hvilke holdninger til fattigdom den øvrige befolkningen har. Problemstillingen er dermed:

Hvordan fremstilles fattigdom og fattige i norske nettaviser i 2022?

Problemstillingen vil bli undersøkt kvalitativt via diskursanalyse som metodisk og teoretisk tilnærming. Fortellingene som fremskrives i nettavisene antas som én fattigdomsdiskurs hvor jeg under denne vil utvikle og finne frem til mer kontekstspesifikke diskurser som følge av analysen av de utvalgte nettavisartiklene. Valget av nettaviser skyldes en antakelse om at pressens dekning og omtale av fattigdom både kan si noe om og påvirke folks forståelse av fenomenet på grunn av deres evne til å konstruere virkeligheten da de når ut til svært mange. Dette antar jeg at kan føre til en mulighet for å påvirke hvordan folk forholder seg til fenomenet og hvordan de fortolker, oppfatter og forholder seg til problematikken og hvorvidt gruppen av mennesker som rammes av fenomenet føler på stigmatisering, skam eller at temaet er greit å snakke om.

Først i avhandlingen vil ulike teoretiske perspektiver som er av relevans for tematikken bli gjort rede for. Deretter vil oppgavens metodiske tilnærming blir forklart. Ulike forskningsetiske betraktninger vil bli diskutert og forskningens kvalitet drøftet. Etter metodekapittelet følger analysen hvor jeg redegjør for mine funn som utgjorde fire diskurser og hvilke sitater og tolkninger som utgjorde disse. Til slutt drøftes funnene opp mot tidligere forskning og teori samt behovet for videre forskning, forskningens begrensninger og samfunnsmessige implikasjoner.

---

² Nettavis og avis benyttes synonymt i forskningsprosjektet.

2 Teoretiske perspektiver

2.1 Definisjoner på fattigdom

Fattigdom er et fenomen og en sosial problematikk som vanskelig lar seg definere, mye på grunn av kompleksiteten som inngår i det. En definisjon vil både være tids- og stedsavhengig og den vil variere etter hvilke faktorer en legger til grunn, slik som inntekt, ressurser i utvidet forstand eller mulighet for deltakelse.

2.1.1 Ulikhet og fattigdomsmål

Fattigdom er blant de eldste samfunnsvitenskapelig studerte fenomenene (Fløtten & Pedersen, 2008, s. 37). Allerede i de første offisielle studiene av fattigdom sto nettopp det å definere og avgrense fattigdom fra annen samfunnsproblematikk sentralt (Fløtten & Pedersen, 2008, s. 37). Nyere forskning på feltet er også opptatt av å kunne avgrense og operasjonalisere begrepet "fattigdom", men i den tidlige forskning på feltet benyttet en hovedsakelig et *absolutt* mål på fattigdom. Dette innebar et "fysiologisk eksistensminimum" hvor de fattige ikke hadde ressursene for å skaffe seg livsessensielle goder slik som mat, bolig og klær (Fløtten & Pedersen, 2008, s. 37). En slik fattigdomsforståelse lå til grunn gjennom 1900-tallet, før en på 1960- og 1970-tallet begynte å stille spørsmål ved hvorvidt et slikt fattigdomsmål var hensiktsmessig for å beskrive moderne velferdsstaters situasjon (Fløtten & Pedersen, 2008, s. 37-38). Denne endringen skyldtes, ifølge Tone Fløtten & Axel West Pedersen (2008), at levestandarden hadde økt og at stadig flere fikk de grunnleggende behovene dekt, samtidig som en observerte at deler av befolkningen ble hengende etter i velferdsutviklingen (s. 37).

En som var med på å endre synet på måling og operasjonalisering av fattigdomsbegrepet på 1970-tallet var sosiolog, forsker og sosialpolitisk forkjemper Peter Townsend. Townsends definisjoner er fremdeles aktuelle i dag på tross av at de ble utviklet på 1970-tallet (Fløtten & Pedersen, 2008, s. 41). I *Poverty in the United Kingdom: A survey of Household resources and standards of living* undersøker Townsend (1978) *relativ deprivasjon* via ulike, bredtspennende aspekter ved levestandard både via materielle og sosiale goder. Noe av det mest oppsiktsvekkende ved Townsends (1978) forskning er at han tydelig skiller mellom fattigdom og ulikhet samtidig som han kritiserer tradisjonelle mål på fattigdom slik som eksempelvis Gini-koeffisienten (s. 43). Gini-koeffisienten er et spredningsmål hvor en måler inntekts- eller formueforskjeller i en befolkning (Epland & Tuv, 2019). Townsend (1978) hevdet at ulikhet og fattigdom er to forskjellige fenomener. Dette underbygde han ved at selv om ulik distribusjon av ressurser er identifisert og målt, er ikke de i den laveste 20 eller 10 prosent inntektsgruppen nødvendigvis fattige (Townsend, 1978, s. 57).

Samtidig som Townsend (1978) tydeliggjør skillet mellom ulikhet og fattigdom, beskriver han også det han hevder er et bedre mål på fattigdom. Han beskriver fattigdom som det tidspunktet hvor et individ eller en familie mister så mye av sine ressurser at de ikke lengre opplever å ha mulighet til å delta i sin kulturs og sitt samfunns skikker og aktiviteter (Townsend, 1978, s. 57-58). Her setter Townsend (1978) fattigdomsgrensen (Townsend, 1978, s. 57). På tross av at Townsend (1978) opplever en slik måte å "måle"

fattigdom på som bedre enn tidligere innganger, understreker han også at en slik fremgangsmåte kan være svært komplisert av flere grunner. Først og fremst fordi det å få informasjon og oversikt over alle skikker og aktiviteter som utgjør levesettet i ulike samfunn er tid- og ressurskrevende i det en skal finne frem til fellesnevner for ulike levesett hos grupper og klasser i samfunnet.

Townsend (1978) understreker videre at ingen indikator på fattigdom alene er tilstrekkelig og at mål på fattigdom alltid vil måtte komplementeres av flere faktorer for å få et så riktig bilde av den gitte situasjonen som mulig. I den sammenheng foreslår han for det første å bytte ut "inntekt" med begrepet "ressurser" som mål på fattigdom da det favner bredere og dermed også vil kunne fange opp grupper som står utenfor de typiske rammene av inntekt slik som ulike økonomiske ordninger (Townsend, 1978, s. 57). Townsend (1978) understreker at det er forskjeller i hva som skal til for at gruppen opplever fattigdom og at noen opplever fattigdom sammenlignet med sin tidligere økonomiske situasjon eller andres økonomiske situasjon (s. 49). Med dette ønsker Townsend (1978) å vise hvordan den relative forståelsen av fattigdom ikke trenger å ta utgangspunkt i en tallfestet grense eller nivå, men heller at fokuset i forskningen videre skal ta utgangspunkt i hva som er et adekvat liv for den enkelte (gruppe eller subjekt) (s. 48-49). Relativ fattigdom er med andre ord mer enn fysisk overlevelse og handler om at man må ta høyde for at fattigdom ikke oppstår i et vakuum utenfor samfunnet. Mennesker er dermed fattige i det de ikke evner å dekke delta i sitt spesifikke samfunn og kultur i form av diett, aktiviteter, levekår og fasiliteter som er vanlige, eller er i det minste bredt oppmuntret til eller godkjent, i samfunnene de tilhører (Townsend, 1978, s. 31; Fløtten & Pedersen, 2008, s. 37). Skillet mellom relativ og absolutt fattigdom videreføres hos en rekke fattigdomsforskere i tiden etter Townsend (1978) slik som eksempelvis Fløtten & Pedersen (2008) for å beskrive gruppen som ble hengende igjen og ikke oppnådde samme levestandard og grad av deltakelse som var ansett som vanlig i sitt samfunn.

2.1.2 Fravær av sosialt aksepterte levekår

Fløtten og Pedersen (2008) hevder at enkelte tradisjonelle fattigdomsmål har vært problematiske. De trekker frem at den vanligste tilnærmingen er å benytte et inntektsbasert fattigdomsmål hvor grensen for fattigdom settes til en viss prosentandel av medianinntekten i samfunnet (Fløtten & Pedersen, 2008, s. 34). Eksempelvis opererer EU med en grense på 60 prosent, mens Bondevik-regjeringen satte grensen ved 50 prosent i tråd med tidligere OECD-publikasjoner (Fløtten & Pedersen, 2008, s. 34-35). Fløtten og Pedersen (2008) poengterte hvordan konkrete tallfestinger av fattigdom kan være problematiske da de kan endres og forskyves samtidig som de ikke sier noe om det enkelte individs- eller gruppes levestandard (s. 34). Dermed valgte de å undersøke hvilke goder et representativt utvalg av befolkningen i Norge oppfatter som nødvendige levekårgoder for så å finne frem til hvilke mangler som kunne indikere levekårsdeprivasjon, fattigdom, i en mer nyansert form (Fløtten & Pedersen, 2008, s. 34). Dataene de benyttet var fra en postal spørreundersøkelse som ble gjennomført av Statistisk sentralbyrå på oppdrag av Fami og GIV våren 2007 (Fløtten & Pedersen, 2008, s. 40). Bruttoutvalget var på 8000 personer og oppnådd svarprosent var 40. Frafallsanalyser ble vektet mot alder, kjønn og bosted, men forskerne understreker likevel at de ikke kan garantere full representativitet i utvalget for alle grupper i den norske befolkningen (Fløtten & Pedersen, 2008, s. 40).

For Fløtten og Pedersen (2008) handler fattigdom om mangel på sosialt aksepterte levekår (s. 40). Vanligvis baserer et fattigdomsmål seg på husholdningens disponible inntekt etter skatt, justert for husholdningens størrelse og sammensetning av barn og voksne. I undersøkelsen fant Fløtten og Pedersen (2008) at mange goder ble ansett som nødvendige, hele 20 av 27 levekårskomponenter fikk oppslutning fra mer enn halvparten av utvalget (s. 49). Godene knyttet til fysisk overlevelse fikk størst oppslutning samtidig som godene som anses som mest nødvendige også er de som flest har tilgang til slik som årlig tannlegebesøk eller å skifte ut slitte møbler (Fløtten & Pedersen, 2008). Et av Fløtten og Pedersens (2008) hovedfunn var at hva som anses som nødvendig i stor grad avhenger av kjønn, alder³, etnisitet og inntekt (Fløtten & Pedersen, 2008, s. 43-44). Forskerne understreker at behovet for å ta utgangspunkt i erfaringene til personer som lever i grenselandet for fattigdom, og som derfor vet "best hvor skoen trykker", er blitt poengtert i tidligere forskning (Fløtten & Pedersen, 2008, s. 44).

Et relevant spørsmål å stille seg i slike studier er hvorvidt de fattige tilpasser seg til sin situasjon og dermed regner færre goder som nødvendige. Fløtten og Pedersen (2008) fant derimot små forskjeller i vurderingene gjort av de med god og dårlig råd. Likevel observerte de en viss tendens til at personer med dårlig økonomi vurderte flere goder og aktiviteter som nødvendige enn befolkningen generelt. De skriver at det kan være flere årsaker til dette, slik som at folk med god økonomi kan være tilbøyelige til å ta en rekke av goder og aktiviteter for gitt og dermed ikke være i stand til å sette seg inn i de vanskene de ville oppleve dersom de måtte unnvære et slikt gode. En alternativ forklaring kan være at det heller er de fattige som har et urealistisk syn på hva som må til for ha en "normal levestandard", men dette avvises i prosjektet da tradisjonelle basisgodene får høyest oppslutning (Fløtten & Pedersen, 2008, s. 57).

Avslutningsvis forsøker Fløtten og Pedersen (2008) å finne ut fattigdomsgrensen skal settes og hvor mange goder man skal mangle for å være fattig. Fløtten og Pedersen (2008) forholder seg til Mack og Lansleys (1985) standpunkt om at det er normalt å mangle ett til to goder og velger dermed å sette grensen på 50 prosent, i likhet med Townsend (1978). Det innebærer at dersom 50 prosent av befolkningen hevder et gode er nødvendig antas det som nødvendig og fravær av godet vil føre til at en havner under fattigdomsgrensen. Fløtten og Pedersen (2008) er samtidig kritisk til denne grensen og hevder den burde vært strengere, nærmest total konsensus i befolkningen. Dette illustrerte ved å vise at dersom en skulle brukt et mål på 50 prosent ville 26 prosent av deres utvalg havnet under fattigdomsgrensa, mens tilsvarende ville kun én prosent havner under grensa i deres utvalg dersom konsensus-grensen på godet var 90 prosent (Fløtten & Pedersen, 2008, s. 50-51).

Mot slutten av artikkelen diskuteres en rekke mulige mangler ved studien. Først fremst skriver Fløtten og Pedersen (2008) at en mulig mangel ved studien er forskerstyring i form av at informantene fikk utdelt en liste med levekårskomponentene. En annen mulig svakhet ved studien er at det kan eksistere systematiske forskjeller i vurderingen mellom folk flest og de som selv lever i eller på grensen til fattigdom. En annen mulig feilkilde i studien er at enkelte kan mangle et gode fordi de ikke ønsker et gode, og ikke på

---

³ Fløtten og Pedersen (2008) observerte forskjeller i hva kvinner, menn, ulike inntektsgrupper og etnisiteter opplevde som nødvendig, mens aldersforskjellen var sammenlignet svakere. Særlig dersom den sammenlignes med kjønnsforskjellen.

bakgrunn av manglende ressurser for å skaffe dette godet. Samlet sett finner ikke forskerne det sannsynlig at studien er utsatt for slike feilkilder i stor grad og konkluderer med at den kan være et supplement til andre fattigdomsmål og bidra til fattigdomsdebatten. Basert på Townsends (1978) og Fløtten og Pedersens (2008) definisjoner av fattigdom definerer og benyttes fattigdomsbegrepet i dette forskningsprosjektet som frarøving av økonomiske goder i så stor grad av vedkommende ikke lenger kan delta i tilstrekkelig grad i sitt samfunns bredt anerkjente tradisjoner, skikker, feiringer, høytider og aktiviteter og som får fysiske og psykiske følger for den enkelte på gruppe- og/eller individnivå. Via diskursanalyse av nettavisartiklene forskningsprosjektet å finne ut hvordan nyhetsmedier fremskriver sin fortolkning av «fattigdom».

2.2 Dagens situasjon i Norge

Koronakrisen medførte endringer i vår forståelse og opplevelse av fattigdom i det norske samfunnet. Krisen fikk betydning både for norsk økonomi generelt og for befolkningens privatøkonomier i form av usikkerhet, pessimisme og tap av inntektsgrunnlag i ulik grad (Poppe & Kempson, 2022). Christian Poppe og Elaine Kempson (2022) starter rapport 8 for forbruker instituttet SIFO, ved å understreke den markante nedgangen tilnærmet alle hushold har opplevd i 2022 med økte levekostnader og hvordan dette har ført til vanskelige valg og utfordringer med å betale nødvendigheter (s. 5). Rapporten kalles "Dyrtid under oppseiling" hvor analyse og funn baserer seg på to identiske spørreundersøkelser hvor den første ble gjennomført i siste halvdel av juni 2022, mens den andre ble gjennomført i siste halvdel av august 2022. Begge baserer seg på representative utvalg i den norske befolkning 18 år og eldre (Poppe & Kempson, 2022, s. 5). Bakgrunnen for dyrtidsspørreundersøkelsene var kraftige og raske prisstigninger på flere områder fra høsten 2021 (Poppe & Kempson, 2022). Konsumprisindeksen i august 2022 var 6,5 prosent høyere enn i august 2021 og prisene på strøm, bensin og diesel rammet husholdningene i størst grad. Bare i juli 2022 økte matprisene 7,6 prosent samtidig som Norges Bank hevet styringsrenten fire ganger i løpet av 2022, da fra 0,25 prosent ved starten av året til 1,75 prosent i september 2022 (Poppe & Kempson, 2022).

I rapporten vektlegges privatpersoners økonomiske evne og økonomiske bærekraft som handler om deres mulighet for å ha nok penger til å betale løpende utgifter og ha et solid økonomisk grunnlag for å håndtere uforutsette utgifter i fremtiden (Poppe & Kempson, 2022, s. 8). For å måle grad av økonomisk utrygghet utviklet de sju indikatorer på økonomisk trygghet i form av en trygghetsindeks (Poppe & Kempson, 2022, s. 8). Indeksen rangerte utvalget fra de som var "ille ute" (0-30 indekspoeng), til "sliterne" (31-50 indekspoeng), til de som var "utsatt" (51-80 indekspoeng) og til de "trygge" (81-100 indekspoeng). I analysen fant de at den økonomiske tryggheten samlet sett var nedadgående fra 2021. Under 50 prosent av husholdningene kunne nå regnes som helt trygge og antall hushold på laveste nivå, "ille ute", var doblet. 95 prosent av utvalget hadde i perioden 2021-2022 opplevd økte levekostnader. Selv om renteøkning også har påvirket privatøkonomiene fra 2021-2022, skyldes de økte levekostnadene hovedsakelig høyere og økende matutgifter (82 prosent) og økte strømpriser (73 prosent) hvorav 42 prosent hadde måttet redusere strømforbruket. 8 prosent viste tegn til matfattigdom i form av at de til tider hadde valgt å stå over måltider av økonomiske årsaker, 12 prosent oppga å ikke ha noen sparepenger, 14 prosent svarte at de hadde måtte ta opp lån for å få endene til å møtes det siste året, 16 prosent oppga at de sparer strøm av økonomiske

hensyn og at de var bekymret for boliglånet sitt (Poppe & Kempson, 2022). 69 prosent av «ille ute»-gruppen oppga at å betale regninger var et konstant problem. 89 prosent av gruppen opplevde det svært vanskelig å betale mat og andre nødvendige forbruksvarer. 45 prosent av denne gruppen hopper over måltider og tallet var tilsvarende 35 prosent av «sliterne»-gruppen. 5 prosent av «ille ute»-gruppen hadde oppsøkt matstasjoner og 87 prosent av denne gruppen oppga ingen sparing.

Samlet sett beskrives situasjonen i 2022 av SIFO og Poppe og Kempson (2022) som en situasjon med "rask og markant forverring av husholdningenes økonomiske trygghet" (s. 8). Dette er en større økonomisk utrygghet enn den man observerte under koronapandemien. Tiden beskrives som "dyrtid" som strekker bredere enn kun økt konsumprisindeks. Videre skriver Kempson og Poppe (2022) at befolkningen i økende grad har måttet ta vanskelige valg i egen økonomi, spesielt mellom mat og strøm og flere har måttet ta opp lån for å få økonomien til å gå rundt (Poppe & Kempson, 2022, s. 7-8). Samtidig er den økte utryggheten ikke jevnt fordelt i befolkningen og «Noen grupper (..) er ekstra sårbare» (Poppe & Kempson, 2022, s. 12). Det er først og fremst hushold på lavinntekt som skårer lavt på trygghetsindeksen, samtidig som inntektskilden har betydning. Hushold med inntekt fra uføretrygd (100 %), AAP/KVP og ledighetstrygd har lavere økonomisk trygghet enn hushold med tilsvarende inntekt som ikke er basert på slike stønader. Videre er det barnefamilier, hushold hvor det bor personer med funksjonsnedsettelse eller alvorlig sykdom og enslige forsørgere som har høyest sannsynlighet for å skåre lavt på indeksen nå (Poppe & Kempson, 2022, s. 12). Pensjonister, høyinntektshusholdninger og boligeiere uten boliglån er som oftest mye tryggere økonomisk enn disse gruppene (Poppe & Kempson, 2022, s. 5).

2.3 Vitenskapsteoretisk utgangspunkt

Fra et diskursanalytisk ståsted hevdes det at sosiale fenomener slik som fattigdom blir til som et resultat av måten de håndteres på (Neumann, 2021, s. 16). Måten de håndteres på bestemmes av hvilke diskurser som vinner frem i kampen om å innramme dem og hvor gjengse meninger innen hver diskurs er satt sammen (Neumann, 2021, s. 16). Diskursive rammer sikter da til at ett fenomen forstås på ulike vis slik som eksempelvis kjønn, alt etter hvilke faktorer det legges vekt på i «innrammingen» av fenomenet (Johannessen et al., 2021, s. 58). Ved bruk av diskursanalyse kan man undersøke hvordan det er mulig at bestemte utsagn blir sagt om konkrete fenomener i gitte kontekster og godtatt som sant av bestemte deler av befolkningen (Neumann, 2021, s. 18). Sosiologiske diskursanalyser antar som oftest at diskursen blir til en sosial praksis og at de påvirker sosiale handlinger, dannelsen av maktforhold og sosiale strukturer (Bredsdorff, 2003, s. 46). Med andre ord springer diskursanalysen ut fra et sosialkonstruktivistisk vitenskapsteoretisk ståsted.

Sosialkonstruktivismen henviser til et bredt spekter av teorier om samfunnet og kulturene det består av. Innad i sosialkonstruktivismen har diskursanalysen en sentral plass (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 13). Til grunn ligger en tanke om at en skiller de sosiale faktaene fra de fysiske faktaene ved å eksempelvis undersøke ritual-kjeder, innramming og skapelse av "kunnskap" for å se hvilke "fakta" som blir etterlatt i samfunnet (Rojas, 2017, s. 116-138). Her blir den sosiale virkeligheten konstruert og gjenskapt via handlinger og interaksjon mellom mennesker (Ringdal, 2018, s. 42). Dette perspektivet er gjentatte ganger blitt brukt for å skaffe innsikt om hvordan klassifiseringer er

interaktive og får konsekvenser for den som klassifiseres eksempelvis med en gitt diagnose eller bestemt samfunnsgruppe (Ringdal, 2018, s. 42-43). Eksempelvis vil det å bli kategorisert som arbeidsledig gi bestemte rettigheter i trygdesystemet, men det vil også ha konsekvenser for hvordan denne personen blir sett på av andre, ser seg selv og vedkommende kan oppleve negativ omtale som følge av klassifiseringen (Ringdal, 2018, s. 43).

Vivien Burr (1995) viser til fire grunntanker ved den sosialkonstruktivistiske tilnærmingen og som da også diskursanalysen baserer seg på. Den første går ut på at man fra et sosialkonstruktivistisk ståsted har en gjennomgående kritisk innstilling overfor kunnskap som blir behandlet som en selvfølge. En skal ikke ta vår kunnskap og verdensforståelse som en objektiv sannhet, da våre forståelser av verden er et produkt av måten en fortolker og kategoriserer den på (Burr, 1995, s. 3) og de kan dermed variere mellom individer. Fra et slikt perspektiv er pressens fortolkninger av fattigdom i Norge preget av forskjellige syn på verden og kan dermed skape ulike forestillinger om fattigdom.

Burrs (1995) andre grunntanke handler om å være bevisst den historiske og kulturelle konteksten og at forståelser, fremstillinger og holdninger er kontekstavhengige (Burr, 1995, s. 3-4). I et fattigdomsperspektiv indikerer dette at kunnskap, holdninger og forståelser av fattigdomsproblematikken konstant vil være avhengig av samfunnets kultur og nåværende tilstand. Samtidig som det vil finnes forskjellige forståelser i det samme samfunnet da individers kontekster, holdninger og erfaringer vil variere. Den vil være under kontinuerlig endring gjennom konstruksjoner i det sosiale og av diskurser.

Den tredje sosialkonstruktivistiske grunntanken handler om at måten en forstår verden på skapes og opprettholdes via sosiale prosesser og at kunnskap er noe som skapes gjennom sosial interaksjon (Burr, 1995, s. 4-5). Vi samhandler, diskuterer og leser oss opp på «eksisterende kunnskap»⁴ som vi så deler og tester ut med hverandre. I dag har massemedia og sosiale media fått en viktig rolle i slike samhandlingsritualer. Å analysere hvilke diskurser nettaviser fremskriver om fattigdom i Norge kan dermed være med på å avsløre hvilke perspektiver vi blir presentert og ikke presentert for.

Den siste grunntanken Burr (1995) presenterer handler om hvordan sosial konstruksjon av kunnskap og sannheter får spesifikke sosiale konsekvenser som følge av at konkrete syn på verden gjør enkelte handlingsmønstre naturlige, mens andre gjøres utenkelige (s. 5-6). I en fattigdomsdiskurs innebærer dette at de fremstillingene vi får presentert i avisene også har betydning for det sosiale. Dette kan både være gjennom økt politisk fokus på problematikken og dermed ulike tiltak for å bedre de fattiges situasjon, men det kan også være i form av holdninger i befolkningen til de fattige som gruppe. Funnene kan sammenføres til at forskjellige verdenssyn skaper ulike bilder at et gitt fenomen, at diskursene som skapes er i kontinuerlig endring da de er kontekstavhengige og at måten et fenomen fremstilles og oppfattes på får sosiale konsekvenser. Dette danner bakgrunnen for at jeg ønsket å foreta en diskursanalyse av mediernes fremstilling av fattigdom i Norge i 2022, en tid hvor temaet har fått fornyet aktualitet og oppmerksomhet.

---

⁴ Med «eksisterende kunnskap» menes her den informasjon som anses som fakta i en gitt kontekst og av bestemte grupper.

2.4 Diskursteoretisk bakteppe

Diskursanalysen lar seg ikke enkelt deles inn i teori og metode (Neumann, 2021, s. 19). Slik Marianne Winther Jørgensen og Louise Phillips (1999) understreker utgjør diskursanalysen "en hel pakke" som det er viktig at ikke benyttes som en analysemetode løsrevet fra teorier og metodologisk grunnlag (s. 12). Pakken av teoretiske og metodiske innganger innebærer både filosofiske premisser om språkets rolle i spesialkonstruksjoner, teoretiske modeller og metodologiske retningslinjer (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 12). Teori og metode er med andre ord "kjedet sammen" i diskursanalysen (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 12). Likevel vil dette kapitlet forsøke å vise det teoretiske grunnlaget diskursanalysen bidrar med, mens delkapitlet om diskurs i metodekapitlet vil gå konkret til verks for å beskrive fremgangsmåten som er valgt innen diskurs-tilnærmingen. Slik det ble poengtert springer diskursanalysen ut fra et sosialkonstruktivistisk vitenskapsteoretisk utgangspunkt og et fortolkende vitenskapssyn hvor en tar utgangspunkt i at fenomener skapes som følge av måten de håndteres på, om det så er måten de omtales på, hvordan mennesker forholder seg til fenomenet eller hvordan statlige institusjoner og media fortolker fenomenet for befolkningen.

Diskursanalyse er blitt forsøkt definert, avgrenset og operasjonalisert fra flere hold. Jacob Torfing (1999), som bygger videre på Laclau (1993), hevder at diskursanalysen hviler på en grunntanke om at våre erkjennelser og uttalelser kun blir meningsfulle når de plasseres innenfor bestemte pre-etablerte diskurser, som har forskjellige strukturer som endres over tid (s. 84-85). Diskurs generelt handler om å slutte fra noe, eksempelvis et utsagn, for å danne mening (Neumann, 2021, s. 20). Iver B. Neumann (2021) definerer diskursanalysen som et system en kan benytte for å finne frem til utsagn, representasjoner og praksiser som fremstår som normale som følge av deres del av en institusjon. Utsagnene konstituerer virkeligheten for de som bærer disse utsagnene og som til en viss grad benyttes regelmessig i enkelte sosiale relasjoner (Neumann, 2021, s. 22). Målet for diskursanalysen er å undersøke hva slags tenkemåter en tar for gitt når en ytrer seg og som dermed indirekte er synlige i teksten (Hågvar, 2013). Diskursbegrepet skildrer med andre ord "en bestemt måte å uttrykke seg på som reflekterer en bestemt måte å tenke om emnet på" (Hågvar, 2013, s. 203) og tar opp kampen for å ikke glemme at alt en leser om et fenomen kun er representasjoner av virkeligheten (Johannessen et al., 2018, s. 55). Nettopp derfor er jevnlig diskursanalyser av fenomener som stadig er i endring, enten faktisk eller i måten de oppfattes på, svært viktig.

2.4.1 Diskursens opphav

Michel Foucault regnes som en av de mest innflytelsesrike samfunnsviterne på 1900-tallet og for mange som diskursanalysens far. Nesten alle senere diskursanalyser springer på en eller annen måte ut fra Foucaults arbeider, selv om en del av de forsøker å bryte med hans teorier på forskjellige måter (Jørgensen & Phillips, 1999). Foucaults arbeider deles typisk inn i to perioder: den tidlige fasen kalles den arkeologiske fasen, mens den senere fasen av arbeider omtales som genealogien (Neumann, 2021, s. 18). I den arkeologiske fasen forsøkte Foucault å produsere en løsrevet beskrivelse av reglene som styrer dannelsen av diskurs, mens han i genealogi-fasen forsøkte å diagnostisere diskursive praksiser fra innsiden av dem (Torfing, 1991, s. 91; Foucault, 1972). Han ville finne reglene for hvilke utsagn som blir akseptert som meningsfulle og sanne i en gitt historisk kontekst (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 21).

Ifølge Foucault er verden inndelt i diskurser og vitenskap er sosialt konstruert hvor det ikke finnes en absolutt sannhet, men hvor virkelighetsforståelsene begrenser hva som til enhver tid anses som sant og meningsfylt (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 22; Foucault, 1980). Kunnskap om verden er, ifølge Foucault, historisk betinget hvor ulike regimer for kunnskap bidrar med forskjellige lover for hva som er akseptabelt å si (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 22). Ønsket hos Foucault var å finne frem til strukturen i kunnskapsregimene og han utviklet, i sitt genealogiske arbeid, teorier om forholdet mellom kunnskap og makt i samfunnet. Foucault hevdet her at makt ikke er noe som utøves overfor passive subjekter, men foregår over ulike sosiale praksiser og er ikke kun negativt eller undertrykkende, men også skapende og positivt (Foucault, 1980; Jørgensen & Phillips, 1999, s. 22). Foucaults senere syn på koblingen mellom makt og kunnskap fører han inn under den kritiske diskursanalysen (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 23-24).

2.4.2 Kritisk diskursanalyse

I forskningsprosjektet ble det tidlig bestemt å gjennomføre en kritisk diskursanalyse på grunn av dens iboende egenskaper som her vil bli gjort rede for. Kritisk diskursanalyse, som ble utviklet utover 1990- og 2000-tallet, er en forskningstradisjon med modeller for å kombinere forskningstradisjoner fra lingvistikken med samfunnsvitenskapelige analyser på makro- og mikronivå (Grue, 2021; Hågvar, 2017, s. 1). Her benyttes teorier og metoder for å kritisk problematisere og empirisk undersøke relasjonene mellom diskursiv praksis og sosiale og kulturelle utviklinger i forskjellige sosiale sammenhenger (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 72). Begrepet betegner hos de ulike teoretikerne på feltet litt forskjellige tilnæringsmetoder, men hovedvekten hos de fleste er å avdekke hvordan diskurser legger føringer for og påvirker den sosiale verden (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 73-76). Den kritiske retningen innen diskursanalysen bygger på arbeidene til blant annet lingvisten Norman Fairclough som i likhet med Foucault har sine røtter i Frankfurterskolen (Grue, 2021).

Faircloughs ønske var å synliggjøre og kritisere sammenhenger mellom tekster og sosiale relasjoner samt andre relasjoner, slik som maktrelasjoner, som typisk ikke er synlige hos de som produserer og fortolker disse tekstene (Fairclough, 1995, s. 97-98; Neumann, 2021, s. 90). Diskurs, hos Fairclough, er en viktig form for sosial praksis som både gjenskaper og forandrer kunnskap, identiteter og sosiale relasjoner, slik som maktrelasjoner, og som på samme tid formes av andre sosiale praksiser og strukturer (1992, s. 64; Jørgensen & Phillips, 1999, s. 77). Fairclough understreker at diskursive praksiser ikke bare reproducerer allerede eksisterende diskursive strukturer, men også utfordrer strukturen ved å bruke et språk for å beskrive hva som kunne vært uten strukturen (Fairclough, 1992, s. 66; Jørgensen & Phillips, 1999, s. 77). Videre egner kritisk diskursanalyse seg til å skape systematiske analyser av tale og skriftspråk i eksempelvis massemediene ved å kombinere tradisjoner av detaljert tekstanalyse, makrososiologisk analyse av sosiale praksiser og fortolkende blikk på hvordan hverdagen er noe mennesker skaper gjennom bruk av et sett felles regler og prosedyrer som regnes som "common sense" (Fairclough, 1992, s. 72; Jørgensen & Phillips, 1999, s. 78).

Ifølge Yngve Benestad Hågvar (2013) skiller kritisk diskursanalyse hos Fairclough og Foucault seg fra andre former for diskursanalyser på bakgrunn av sine presise og

detaljerte analyser av språkvalg og på grunn av "sitt maktkritiske perspektiv på teksters sosiale funksjon" (s. 203). Han hevder at maktforhold som fremstår som normale ikke blir problematisert hverken av makthaverne eller de underdanige og at heller ikke den makthavende har oversikt over «strukturelle bias eller slagside som handlingskonteksten innebærer» slik Lukes` tredimensjonale maktanalyse hevder at den underdanige ikke har (Foucault, 1980, s. 121; Neumann, 2021, s. 165). For Neumann (2021) handler dermed kritisk diskursanalyse om å undersøke hvem som blir representert og i hvilke kontekster, og like viktig; at hvem som ikke blir representert ikke er tilfeldig og får konsekvenser utover det enkelte individ.

Tradisjonelt har kritisk diskursanalyse undersøkt marginaliserte grupper og fenomener tilknyttet sosiale forskjeller. I senere tid har den blitt brukt på andre grupper og fenomener i tillegg, selv om dens relevans til å avdekke maktstrukturer og undertrykkende mekanismer fremdeles er relevant (Hågvar, 2013, s. 204). Videre viser tidligere forskning, ifølge Hågvar (2013), at norske nyhetsmedier på 1990 og 2000-tallet har utviklet en stadig sterkere journalistisk stemme slik at virkelighetsbildene nå i stadig større grad filtreres gjennom bestemte journalistiske diskurser (s. 204). De moderne mediens måte å legitimere og naturliggjøre egen posisjon på henger sammen med at journalistikken har blitt profesjonalisert, noe som utgjør en viktig maktfaktor (Hågvar, 2013, s. 204). Tidligere forskning har også funnet at hva slags nettavis/moderne medium det er snakk om også har betydning for hva slags diskurs(er) leserne blir presentert for. Studier som spesifikt har undersøkt VG har eksempelvis funnet at avisen retter seg mot "den lille mann" hvor journalistene forsøker å fremstå som at de er på «vanlige folks» side ved å iscenesette seg selv som en forsvarer og samarbeidspartner (Hågvar, 2013, s. 204). Dette er bakgrunnen for at det i dette forskningsprosjektet er valgt ut nettavisartikler fra ulike nettaviser som datamateriale for å kunne avdekke eventuelle mønstre av bestemte diskurser.

2.5 Avistyper, makt og representasjon

Slik Hågvar (2013) viser i sin studie (se kapittel 2.6) kan fremstillingen av og diskursen rundt et fenomen sterkt påvirkes av hvor en artikkel publiseres. Diskursanalysen bygger slik det ble poengtert på et sosialkonstruktivistisk vitenskapssyn, men hvilken realitet som konstrueres kan variere mellom avistyper og forskjellige egenskaper. Mediene utgjør i dag en vesentlig del av hverdagslivet hvor den sosiale verden innrammes og representeres (Carah & Louw, 2015, s. 32), men alle medier er ikke like. Det finnes forskjellige måter å fremstille fattigdom på og dette avhenger av forskjellige faktorer slik som avistypen, type lesere, politisk posisjonering og dekningsområde. Mangfoldet av forskjellige medietyper i Norge gjør det viktig å inkludere forskjellige typer aviser for å få et mer helhetlig bilde.

2.5.1 Populær- og eliteaviser

Tidligere forskning har pekt på hvordan arbeiderklassen og andre grupper som ikke tilhører eliten får sine problemer og interesseområder neglisjert og ignorert i mediene (van Djik, 1995, s. 25). Derfor er det relevant å se på skillet mellom elite- og populærpresse. Populærpressen er opp gjennom tiden blitt beskyldt for å fremstille nyheter svært forenklet, emosjonsvekkende, sensasjonelt, populistisk og uansvarlig

(Örnebring og Jönsson, 2004, s. 292). Skillet mellom populær- og eliteaviser er ikke like tydelig i moderne, norske medier som det var før og er i andre land (Magin, 2019) og det finnes flere måter å skille mellom avistyper slik som distribusjonsområder, inntektsgrunnlag og målgrupper. Avistypene, eliteaviser og populæraviser, utgjør heller et kontinuum hvor de fleste aviser befinner seg en eller annen plass i midten (Magin, 2019). Spekteret elite-populær vil her bli benyttet av pragmatiske årsaker for å kunne undersøke hvorvidt de tilhørende kjennetegnene har betydning for innholdet som fremmes i den enkelte artikkel.

Magin (2019) peker på noen hovedområder som kan benyttes for å kategorisere aviser innad kontinuumet populær-elite. Det første området hun peker på er publikum, målgrupper og påvirkning (Magin, 2019). Elitepressen adresserer hovedsakelig eliten som er en liten og sosialt privilegert gruppe. Denne gruppen har gjerne høy utdanning og tilhører middel- eller øvre middelklasse. De har også typiske ledende jobber, slik som politikere, økonomiske ledere eller journalister, og er opinionsledere (Magin, 2019). Denne gruppen var med på å forme dagens ideer om hvordan aviser er og skal være (Magin, 2019). De første avisene som adresserte massene, og var en del av populærpressen, kom i USA på 1830-tallet og Storbritannia på 1850-tallet. Disse avisene adresserte de brede samfunnslag og ga demografiske grupper som inkluderte arbeiderklassen og ikke-eliten tilgang til avismarkedet, og fikk slik en viktig demokratisk funksjon (Magin, 2019). De skrev også om temaer som eliteavisene ikke dekte slik som «det vanlige folkets» problemer (Örnebring & Jönsson, 2004), og ble slik «vox populi» (Magin, 2019, s. 4).

Når det gjelder innhold, layout og journaliststil har det vært vanlig å skille mellom «harde» og «myke» nyheter slik som at eliteavisene typisk skriver om politikk, økonomi og høykultur (harde nyheter), mens populærpressen skriver om kjendiser, sex og katastrofer (myke nyheter) (Magin, 2019). Dette kan derimot være en noe misvisende fremstilling da begge avistyper som regel skriver om begge deler og ikke begrenser sitt innhold (Brekke, 2010; Magin, 2019). Videre kjennetegnes eliteavisene av standarder om mangfold, objektivitet og nøyaktighet i tillegg til å dekke omfattende debatter og ha et språk på høyt nivå. Populærpressen kjennetegnes derimot med, i ulik grad, sensasjonalisme, patos, negativitet, underholdning, et enklere språk samt en blanding av fakta og meninger (Magin, 2019).

Når det gjelder avistypenes distribusjon og finansiering er denne blitt mer blandet hos begge variantene i senere tid med både reklame- og salgsinntekter (Magin, 2019). Mest relevant i dette forskningsprosjektet, hvor utvalget er nettaviser, er det at populærpressen tradisjonelt har vært mer avhengige av salg i kiosker o.l. og slik har måttet prøve å vekke oppmerksomhet, mens eliteavisenes inntekt tradisjonelt har vært abonnementsløsninger og dermed ikke har måttet ty til sensasjoner for å dra publikum, da de har en fast gruppe lesere, og har kunnet være mer uavhengige og kritiske. Utvalget består av nettaviser som jevnt over baserer seg på en kombinasjon av abonnements- og reklameinntekter, ved unntak av NRK.no (se Tabell 1) (Medietilsynet, 2022a/b; Mediebedriftene, 2022; NRK Kommunikasjon, 2023).

Teun A. van Dijk (1995) hevder at klassekonflikter i mediene fremstilles som noe som tilhører fortiden, hvis klasse i det hele tatt anses som relevant å ta opp (s. 25). Arbeiderklassen har i likhet med kvinner og minoriteter, hevder van Dijk (1995), en mindre aktiv og passiv tilgang til mediene, noe det også kan argumenteres for at dermed

også gjelder de fattige. De kategoriseres som mindre troverdige kilder, de er mindre sitert og har mindre nyhetsverdi, med mindre de tyr til vold eller streik (van Djik, 1995, s. 25). Forretningsnyhetene fokuserer på forretningseliten og arbeiderklassens bidrag til økonomien omtales ikke og tas for gitt, samtidig som de klandres for lavkonjunkturer (van Djik, 1995, s. 25-26). Dårlige arbeidsforhold hos denne gruppen er også svært underrapportert og gruppen er generelt svært lite synlig i nyhetsbildet med unntak av konflikt og negativitet (van Djik, 1995, s. 25-26).

Journalister og redaktører som del av eliten har også ofte røtter i politikken og høyere utdanning (Magin, 2019; Aalberg, 2020, s. 197). Sett fra et sosialkonstruktivistisk ståsted og med bakgrunn i van Djiks (1995) understreking av hvor usynlig arbeiderklassen og klassene under er i nyhetsbildet kan mediene argumentere for å bidra til å bevare strukturene som finnes i samfunnet. Mediene kan i utgangspunktet både bidra til endring og stagnering, men på bakgrunn av at mediene retter seg mot et stort publikum hvor størstedelen er konservative bidrar mediene ofte til å bevare eksisterende maktstrukturer (van Djik, 1995, s. 10). Noe som videre understreker behovet for den kritiske diskursanalysen og dens evne til å avdekke tilblivelse og opprettholdelse av maktstrukturer.

2.5.2 TV-kanalbaserte nettaviser

TV-kanaler har i de siste tiårene i økende grad etablert sin nettprofil noe som har ført med seg populære nettaviser underlagt disse, slik som NRK.no⁵ og TV2.no (Medietilsynet 2022a/b; Mediebedriftene, 2022). NRK og NRK.no er en offentlig finansiert allmennkringkaster uten reklameinntekter som er viktig for å sikre at de utfører sitt samfunnsoppdrag om å informere mangfoldig og nøytralt, bidra til sosial integrering i samfunnet og gi både minoriteter, slik som blant annet fattige, og majoriteter en likeverdig stemme (Medietilsynet 2022a/b; Mediebedriftene, 2022). TV2.no er underlagt tv-kanalen og mediehuset TV2 som er kommersiell og avhenger av inntekter fra abonnementer og reklame (Aalberg, 2020, s. 200). Se Tabell 1.

2.5.3 Politisk posisjonering

En annen egenskap som kan få betydning for hvordan avisene fremstiller fattigdom er avisens politiske posisjonering. De utvalgte nettavisene vil her bli brukt som eksempler. De ikke-sosialistiske partiene har ikke lenger eierskap til egne aviser, men sympati og indirekte koblinger til konkrete aviser en fremdeles synlig (Allern, 2007 i Aalberg, 2020, s. 197; Medietilsynet 2022a/b; Mediebedriftene, 2022). De tidligere Høyre-avisene (f.eks. Aftenposten) blir nå betraktet som partipolitisk uavhengig, samtidig som mange nettaviser baserer seg på konservative eller «liberalkonservative» verdier. Det har også ved flere anledninger, slik som ved Stortingsvalget i 2017, blitt observert hvordan avisene ga leserne sine partipolitiske anbefalinger og advarsler (Aalberg, 2020, s. 205).

---

⁵ Det regjerer noe uenighet i hvorvidt NRK.no bør omtales som en nettavis eller et nettsted, tilhørende en statlig finansiert allmennkringkaster. I studien blir den dog betraktet som en nettavis på bakgrunn av dens innholdsmessige karakter, hyppige oppdateringer og fokus på formidling av nyheter.

I senere tid er det derimot blitt vanskeligere å syne partitilknytning hos avisene og denne er kun svakt synlig på nyhetsplass hos populæravisene. EUB, Morgenbladet og NRK.no er uttalt uavhengige. Lars Henie Barstad (2003)⁶ fant at Dagsavisen tydelig sympatiserte med venstresiden, mens VG og Aftenposten favoriserte Høyre og Arbeiderpartiet, dog ikke like eksplisitt (s. 125). Klassekampen er uttalt plassert på venstresiden, det var også Dagsavisen opprinnelig når den gikk under navnet Arbeiderpartiets blad. Samtidig er Morgenbladet, EUB og NRK.no uttalte uavhengige aviser. På tross av dette er ikke tendens til politisk posisjonering blant avisene like tydelig i dag og de tydeligste i utvalget er Klassekampen og Dagsavisen (venstresiden), mens Aftenposten og Adresseavisen baserer seg delvis på «liberalkonservative» verdier. VG pleide å være liberal, men har i dag ikke en veldig tydelig politisk posisjonering (Aalberg, 2020). Se Tabell 1 for oversikt.

2.5.4 Distribusjonsområder

En annen måte å differensiere aviser på er etter distribusjonsområder: lokalt, regionalt eller landsdekkende. Lokal- og regionsaviser skriver hovedsakelig for befolkningen fra regionen og en kan dermed anta at jo flere fattige som lever i regionen, jo viktigere blir dette temaet i avisen. For å øke den mangfoldige fremstilling og da det ifølge Neumann (2021) er viktig å inkludere også tekster som ikke har skapt mest liv og røre, valgte jeg å inkludere artikler fra landsdekkende aviser som VG og Aftenposten, men også artikler fra lokalaviser (EUB og Bergens Tidende) og regionsdekkende aviser (Adresseavisen og Varden).

2.6 Tidligere forskning

Fattigdom er et av de eldste samfunnsvitenskapelige studieobjektene (Fløtten & Pedersen, 2018, s. 37). Gjennom 1900-tallet økte den generelle levestandarden og de fleste fikk dekt sine grunnleggende behov gjennom selvforsørging og offentlige tiltak, likevel hang deler av befolkningen igjen og opplevde dårligere levekår enn resten. Slik fikk fattigdomsproblematikken økt oppmerksomhet og forståelsen ble forskjøvet fra «kalorier og eksistensminimum» til inkludering (Fløtten & Pedersen, 2018, s. 37). Fremdeles gis tematikken stor oppmerksomhet da enkeltgrupper aldri ser ut til å oppnå den samme levestandarden som befolkningen flest. Det vil nå bli gjort rede for de fire artiklene som ble valgt ut i etterkant av litteratursøket på bakgrunn av deres aktualitet og da de fokuserte på fattigdom i Norge og/eller diskursanalyse tilknyttet media. Artiklene ble også valgt ut på bakgrunn av at de kunne belyse mine funn fra ulike vinkler.

Hågvar (2013) undersøkte i *Djevelen ligger i diskursen* hvordan en republisering av et intervju i en kritisk nyhetsdiskurs ga totalt forskjellige reaksjoner enn det fikk i sin opprinnelige form i et "mamma-magasin" (s. 202). Bakgrunnen for dette var en sitering av intervjuobjektet hvor hun oppfordret norske mødre til å: "-Ta dere sammen og tren mer!" (Hågvar, 2013, s. 202). Sitatet i kombinasjon med at intervjuobjektet la vekt på at hennes livsstil var mulig på grunn av hennes økonomiske situasjon, vakte harme blant

---

⁶ Barstads (2003) funn er datert 20 år tilbake i tid og baserte seg på analyserte avisartikler fra dette året, noe som gir nyttig innsikt, men hvis overføringsverdi fremdeles kan antas å være noe redusert i dag.

VG-leserne. Sitatet som intervjuet bygde på ble senere dementert da det vakte mistanke om feilsitering. Hågvar (2013) argumenterer for at spørsmålet ikke utelukkende dreier seg om feilsitering eller ikke, men heller om hvilken diskurs VG har funnet det nødvendig å innlemme intervjuet i for å skape en "sjokk-nyhet". I casestudien fant Hågvar (2013) at en annen årsak til at sitatet som intervjuet bygger fikk negativ oppmerksomhet, var at det med sin plass innen den kritiske nyhetsdiskursen samtidig konstruerte et skille mellom "den konservative overklassen" og det "moderne kvinne-Norge" (s. 201).

I det opprinnelige intervjuet la intervjuobjektet vekt på at hun selv mislikte trening svært mye, men at hun trodde det var nødvendig for henne (uttrykt ved "man") å ta seg sammen da trening ifølge henne er enda viktigere etter man har fått barn og blitt eldre. På VG samme dag kom intervjuet i gjengitt form med tittelen: "Finansfrue Marthe Krogh: - Ta dere sammen og tren mer!". Artikkelen illustrer hvordan mediehuset, i Hågvars (2013) tilfelle VG, og diskursen den innlemmes i har betydning for hvordan artikkelen oppfattes. Hågvars (2013) diskursanalyse understreker viktigheten av å «ha klart for seg hvilke medier som gir hvilke valører» (Neumann, 2021, s. 52). Dette underbygger videre det vi så i 2.4 om at det ikke nødvendigvis er tilfeldig hva slags medium, i forskningsprosjektets tilfelle; avis, som benyttes og at valg av medium får betydning for hvilke diskurser det er rom for og for hvordan informasjonen oppfattes. Det vil dermed i dette forskningsprosjektet bli utforsket hva slags betydning de ulike egenskapene ved avisene har for deres fremstilling av fattigdom.

Kjersti Thorbjørnsrud og Espen Ytreberg (2020) fant hvordan det å gjøre "vanlige" mennesker om til "nyhetseksemplarer" tilknyttet nyhetssaker om helseutfordringer og sykdom bidro til autentisitet og økt oppmerksomhet. I forskningsprosjektet undersøkte de hvordan det å bruke personlig erfaring i form av «human interest stories» har blitt en markedsføringsteknikk for å øke synligheten og bidra til legitimitet og påvirkningskraft hos organisasjoner og interessegrupper. De teoretiserer hvordan representasjoner av helse består av hierarkier, dilemmaer og makt i det vanlige mennesker benyttes som nyhetseksemplarer, altså eksempelhistorier. De intervjuet 38 personer innen ledelse og kommunikasjon i Norge om hvordan organisasjoner som benytter enkeltpersoner som nyhetseksemplarer tilpasser seg og favoriserer enkelte sykdommer, ofre og historier (Thorbjørnsrud & Ytreberg, 2020).

Slike saker, som tar utgangspunkt i enkeltpersoners historier for å beskrive et mer generelt problem eller nyhet, har blitt brukt i økende grad i nyhetsbildet i senere tid. Ved å bruke enkeltpersoner som nyhetseksemplarer ønsker mediene å oppnå økt oppmerksomhet og påvirkning som følge av sympati og følelse av at en får servert autentisk innhold (Thorbjørnsrud og Ytreberg, 2020). Journalistene oppnår det å skape innhold, de "vanlige menneskene" får en offentlig stemme, mens organisasjonene får oppnådd sine mål samt økt legitimitet (Thorbjørnsrud og Ytreberg, 2020, s. 1105-1106). Samtidig risikerer individet som står frem med sin historie å bli underordnet i forhold til organisasjonens interesser. Videre regjerer det ifølge Thorbjørnsrud og Ytreberg (2020) et hierarki i hvilke historier som lettere blir fremmet og får oppmerksomhet i mediene hvor kvinner og yngre fremstår mer karismatiske og dermed mer attraktive som "news exemplars" (s. 1105). I forkant av forskningsprosjektet hadde jeg en mistanke om at nyhetssaker med utgangspunkt i enkeltpersoners historier tilknyttet fattigdom var noe som ville bli aktuelle i datamaterialet, slik vi så i Debatten-episoden, og samtidig at enkelte grupper lettere ville bli benyttet av mediene som slike nyhetseksemplarer enn andre.

Heidi Sørensen (2009) valgte på bakgrunn av forskjellige oppfatninger og uklarhet knyttet til fattigdomsbegrepet i Danmark å utforske hvordan fattigdom forstås i velferds-Danmark og hvilke forståelser av fattigdom en finner i en dansk kontekst i 2009. Undersøkelsen var todelt. For det første undersøkte hun fremstillinger av fattigdom i en rekke landsdekkende aviser fra 2007 og 2008 i en kombinert kvalitativ/kvantitativ analyse av artikler om fattigdom i Danmark. For det andre undersøkte hun forståelser av fattigdom i Danmark via kvalitative intervjuer med sju medlemmer i Folketinget fra forskjellige partier. I analysen av intervjuene fant Sørensen (2009) hovedsakelig tre diskurser i Folketingets medlemmers forståelse av dansk fattigdom: *overlevelsesforståelsen*, *ikke bare penger til et alminnelig liv*-forståelsen og *ikke ha tilstrekkelig kultur til å leve et godt*-forståelsen. *Overlevelsesforståelsen* av fattigdom er aktørfokusert og den enkelte gjøres ansvarlig for sin trange økonomiske situasjon på bakgrunn av det danske samfunnets velferdsordninger. I *ikke bare penger til et alminnelig liv*-forståelsen av fattigdom vektlegges den relative siden til fattigdom og hvor den enkelte har penger nok til mat og et sted å bo, men ikke nok penger til å delta tilstrekkelig i det vanlige, danske liv med fritidsaktiviteter, ferier og andre kulturelle- og sosiale tilbud. I *kultur*-forståelsen av fattigdom vektlegges det at fattigdom er relativ til tid og sted. Det handler om å ikke ha kulturelle ressurser til å delta i sitt samfunn på lik linje med andre og er en konsekvens av sosiale og kulturelle forhold, hvor sosial arv og reproduksjon er sentrale begreper.

Medlemmene tilhørende disse tre fattigdomsforståelsene, fant hun, var uenige om de faktiske forholdene tilknyttet fattigdom i Danmark. Videre fant hun fattigdomsdiskursene som fremskrives i danske aviser kunne deles to: *anerkjennediskursen* og *benektediskursen* (Sørensen, 2009, s. 86-87). *Anerkjennediskursen* hadde eksempelvis uttalelser slik som "lave sosiale ytelser holder folk i fattigdom", mens *benekte*-diskursen innebar utsagn slik som "i Danmark heter det ikke fattigdom" (Sørensen, 2009, s. 62). På tross av at jeg gikk åpent inn i materialet i analysen og ikke benyttet forhåndsbestemte analysekategorier, mistenkte jeg ved lesning av Sørensen (2009) at hennes funn ville være interessante å sette opp mot forskningsprosjektets funn. Dette på tross av at hun beskriver det danske samfunnet en tid tilbake og med litt ulik metodisk tilnærming da det danske samfunnet også preges av velferdsordninger og har en økonomisk organisering som på mange områder kan sammenlignes med det norske samfunnets.

Kristin Colbjørnsens (2008) skrev i sin mastergradsoppgave om fattigdomsdebatten i pressen i 2006. Datamaterialet hennes bestod av et knippe avisartikler fra varierte aviser slik som Dagbladet, Dagens Næringsliv, Klassekampen og VG hvorpå hun ønsket å danne et helhetlig bilde av hvordan fattigdom ble fremstilt i pressen på dette tidspunktet, noe som også var ønskelig i mitt forskningsprosjekt og analyse: et øyeblikksbilde av dagens situasjon. Colbjørnsens (2008) kvalitative diskursanalyse resulterte i fire diskurser: *velferdsdiskursen*, *ansvarsdiskursen*, *anerkjennelsesdiskursen* og *definisjonsdiskursen*. Disse anså hun av betydning da "mediegenererte konstruksjoner av virkeligheten" kan få betydning for kunnskap og holdninger til fenomenet fattigdom. *Velferdsdiskursen* vektla arbeidslinja, sysselsetting og reformers rolle i fattigdomsfremstillingene (Colbjørnsen, 2008, s. 38-56). Det ble lagt vekt på plikt versus rettigheter hos de fattige, illustrert ved hvordan de oppfordres til å «stå opp om morran». Samtidig som stønadssatser ble kritisert. Under *ansvarsdiskursen* kritiseres velferdsstaten og det offentlige for manglende oppfølging av fattigdomsproblematikken. I *anerkjennelsesdiskursen* fant

Colbjørnsen (2008) at det settes det fokus på hvordan de fattiges situasjon blir evaluert i fattigdomsdebatten, det fremstilles en kontrast mellom verdige versus uverdige fattige, det appelleres til sympati, fokuseres på eksklusjon, barnefattigdom og troverdighet som fattig (Colbjørnsen, 2008, s. 59-79). Den siste diskursen hos Colbjørnsen (2008), *definisjonsdiskursen*, vektlegger det definisjonsmessige og hvordan de fattige forsøkes avgrenset som gruppe (s. 82-90).

Til sist vil det bli gjort rede for Jan Grues (2014) forskning ved bruk av diskursanalyse på en annen minoritet, personer med funksjonsnedsettelse, da den gjorde seg relevant metodisk og teoretisk på grunn av hans fokus på hvordan denne minoriteten fremstilles i et diskursperspektiv. Grue (2014) gjennomførte en kritisk diskursanalyse av det mye omtalte tv-programmet *Ingen grenser* hvor TV-personlighet Lars Monsen tok med elleve deltakere som alle hadde ulike fysiske funksjonsnedsettelser på tur til Snøhetta. Serien hadde et budskap om at dersom en står på, kan en klare nesten alle mål en setter seg til tross for ulike forutsetninger (Grue, 2014, s. 107-110; Johannessen, 2018, s. 49). Det var sterkt fokus på innsatsvilje og hvordan en tilstrekkelig viljestyrke og "mindset" var avgjørende for deres prestasjoner (Grue, 2014, s. 111).

Grue (2014) velger derimot å stille kritiske spørsmål ved hele konseptet, slik som hvorfor deltakerne i det hele tatt må utsette seg selv for svært fysisk krevende prøvelser (Grue, 2014; Johannessen et al., 2018, s. 50). Han setter også et kritisk søkelys på hvorfor serien på mange måter ser ut til å ta for gitt at funksjonsnedsettelser er noe som sitter i den funksjonsnedsettes kropp og dermed har et påfølgende fokus på hvordan deltakerne kjemper mot egne kroppers begrensninger (Grue, 2014, s. 115-119; Johannessen, 2018, s. 50). Grue (2014) fant frem til tre diskurser: *kikkerdiskursen*, *den psykosomatiske-* og *den terapeutiske rehabiliteringsdiskursen*. Hos Grue (2014) fokuserer *den terapeutiske rehabiliteringsdiskursen* på hvordan deltakelse i programmet gjør at «livet tar en positiv retning» med flere venner og fysisk aktivitet, i *den psykosomatiske* etableres en klar sammenheng mellom kropp og sinn; «forestillinger om at kropp er skjebnebestemmende, og om at veien til mestring er brolagt med en overvunnet kropp» (s. 114-115). Til slutt er *kikkerdiskursen* til stede i *Ingen grenser*, og mange andre reality-programmer, ved at programmet «tilbyr et mer eller mindre utslørt innblikk i sosiale rom seeren vanligvis ikke har tilgang til» (Grue, 2014, s. 116).

Grue (2014) konkluderer med at *Ingen grenser* bidrar til å opprettholde ideen om funksjonsnedsettelse er et individuelt problem da blikket rettes mot den enkelte og hva vedkommende kan gjøre for å bedre egen situasjon, i dette tilfelle streve utenfor normalen. Serien bidrar til å underbygge en fremstilling hvor de ikke-funksjonsnedsette utgjør normalen (Johannessen, 2018, s. 50-51). Dette på tross av at diskursene Grue (2014) kommer frem til og at tv-programmets overordnede mål ser ut til å være å normalisere "det avvikende" (s. 116).

3 Metodisk tilnærming

I dette kapittelet vil det redegjøres for hva som utgjorde forskningsprosjektets utvalg, den valgte fremgangsmåten for analyse og drøfting av problemstillingen: *Hvordan fremstilles fattigdom og fattige i norske nettaviser i 2022?* De forskningsetiske betraktningene og forskningens kvalitet vil også bli drøftet i det følgende.

3.1 Masteroppgavens datagrunnlag

Problemstillingen ble undersøkt med utgangspunkt i et kvalitativt design. Bakgrunnen for dette var et mål om å fremskaffe dybdeforståelse fremfor oversikt og statistiske sammenhenger, noe som var ønskelig på grunn av temaet fattigdom og hvilke fremstillinger av fattigdom som gis plass i avisartiklene på bekostning av andre (Tjora, 2017, s. 24; Ringdal, 2018).

Diskursanalyse egnet seg godt da ytringene og fattigdomsfremstillingene samlet sett utgjorde fire diskurser av fattigdom i Norge anno 2022. Valget av diskursanalyse skyldes også at metoden rent pragmatisk gjør det lettere å fange opp diskurser om fattige/fattigdom, enn ved kvalitative intervjuer med personer under fattigdomsgrensen eller som selv opplever å leve i fattigdom (Tjora, 2017, s. 36). Ved intervju ville en i større grad fått innsikt i deres opplevelser av å leve i fattigdom og hvordan de opplever å bli fortolket, mens man i en diskursanalyse av foreliggende avisartikler heller fanger opp hvilke representasjoner og fremstillinger av de fattige og fattigdom som gis rom i medie-Norge i 2022, slik det fremgår av problemstillingen at var ønskelig.

Opgaven bærer preg av i hovedsak en induktiv fremgangsmåte som ifølge Tjora (2017) har fokus på utforskning drevet av empiri (s. 24). Induksjonsprinsippet handler nettopp om å observere virkeligheten og dermed slutte til generelle teorier eller lovmessigheter (Ringdal, 2018, s. 38) slik jeg fant frem til fire diskurser. Jeg gikk åpent, induktivt, inn i artiklene for å ikke la meg farge i alt for stor grad av forhåndsvalgte kategorier hvor jeg fryktet at det kunne bli en slags selvoppfyllende profeti; en ser etter noe bestemt og vil dermed finne det. I analysearbeidet kartla jeg innholdet og konstruerte diskurser, samtidig som jeg koblet denne innsikten på tidligere forskning og teori. Selv om jeg gikk åpent inn i datamaterialet, så vi i kapittelet om tidligere forskning at jeg hadde noe inspirasjon og mistanker om hva en kunne finne i datamaterialet. Eksempelvis det å benytte enkeltpersoner som nyhetseksemplarer. Likevel var ikke denne eller de andre funnene i tidligere forskning og teori noe jeg eksplisitt så etter, men heller noe som indirekte inspirerte analysearbeidet.

3.1.1 Diskursanalyse av avisartikler

I genereringen av det empiriske datamaterialet gjennomførte jeg diskursanalyser av elleve avisartikler som omtaler fattigdomsproblematikken i Norge i 2022. Å analysere dokumenter tilhører de ikke-påtrengende metodene hvor en frembringer empiriske data uten andre deltakere enn forsker(ne) (Tjora, 2017, s. 182). Diskursanalysen er en svært utbredt variant av kvalitativ tekstanalyse hvor en utforsker sammenhengen mellom språk og virkelighet, hvorav diskurs er representasjoner av mening som formes og former språkbruk i en gitt kontekst (Tjora, 2017, s. 183). Diskursanalyse tilhører den

postpositivistiske tradisjonen hvor hovedfokuset ikke er på "den rene materie", men heller på representasjonen av det faktiske fenomenet (Neumann, 2021, s. 35). Eksempelvis vil en ikke fokusere på faktisk fattigdom i form av statistikk og historisk utvikling, men heller på hvordan fattigdom fremstilles og hva som vektlegges i representasjonene av den.

Hovedfokuset hos de fleste diskursanalyser ligger på språket, i utvidet forstand, som brukes for å skape den bestemte representasjonen og hvordan den bestemte språkbruken benyttes for å skape mening (Neumann, 2021, s. 35). Diskursanalysens grunntanke er at en ved hjelp av språket skaper representasjoner av virkeligheten som aldri kun speiler den eksisterende virkeligheten, men også er med på å skape den (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 17). Eksempelvis har representasjoner av fattigdom betydning for hvordan fenomenet oppfattes. I mitt tilfelle vil dette innebære en interesse for hvilke representasjoner av fattigdom som fremheves og tillates av de ulike nettavisene.

Diskursanalyser kan eksempelvis ta utgangspunkt i representasjoner, altså en språklig fremstilling av et fenomen (Johannessen et al., 2018, s. 53). En representasjon av et fenomen er aldri det samme som fenomenet, men beskriver fenomenet på en bestemt måte hvor noe løftes frem, mens andre sider utelates (Johannessen et al., 2018, s. 53). Ett fenomen kan ha flere representasjoner og innen en diskursanalytisk tradisjon er en i større grad opptatt av hvorfor forfatteren valgte å representere fenomenet på denne bestemte måten på bekostning av andre. Eksempelvis tenker en at journalistens valg om å representere fattigdom på en bestemt måte forteller oss noe "om hva slags forståelse de har lagt til grunn" (Johannessen et al., 2018, s. 57), noe som også var bakgrunnen for at jeg i dette forskningsprosjektet undersøker hvordan ulike aviser fremstiller fattigdomsproblematikken.

Diskursanalysen som metode har ofte tekster i fokus og undersøker hvordan teksten skaper en bestemt mening eller fremmer bestemte tenke-, handle- og væremåter (Johannessen et al., 2018, s. 68). Det handler også om å foreta en kritisk analyse av etablerte tenke-, skrive- og snakkemåter (Johannessen et al., 2018, s. 51) hvor en problematiserer fremstillinger om verden og da spesielt med vekt på "tatt for gitte" antakelser om hvordan verden *er* eller *burde være* (Johannessen et al., 2018, s. 51). Eksempelvis vil en ikke i en diskursanalyse lese avisen for å finne ut hva som har skjedd i verden, men heller for å undersøke hva slags virkelighetsoppfatninger som fremmes i avisen, hvilke maktforhold som legitimeres og hvilke aktører som får sin stemme fremmet (Johannessen et al., 2018, s. 68). Videre antar en, ut fra et diskursteoretisk ståsted, at tekster ikke er passive, men aktive, skapende og kan utsette forskjellige konsekvenser (Johannessen et al., 2018, s. 69).

3.1.2 Neumanns tre steg mot diskursanalyse

Den konkrete fremgangsmåten jeg valgte for å analysere avisartiklene var Neumanns (2021) tre-steps diskursanalyse: avgrensning, representasjoner og lagdeling. Slik Neumann (2021) påpeker er ikke diskursanalyse en prosess som enkelt lar seg forenkle, men det kan likevel være nyttig å ha noen konkrete steg å forholde seg til. Et viktig punkt hos Neumann (2021), som ligger forut for utførelsen av de tre analysestegene, handler om kulturell kompetanse og understreker at diskursanalyse handler om å «lese

samfunnsprosesser som tekst» (Neumann, 2021, s. 47-49). I dette forskningsprosjektets tilfelle handler det om å ikke bare velge ut tilfeldige artikler og dermed analysere språket i disse, men at en har en antagelse om at fattige tidligere har blitt stigmatisert som følge av måten gruppen fremstilles. På bakgrunn av dette oppleves det som viktig å analysere hvordan fenomenet fremstilles da det vil få konsekvenser for hvordan fattige oppfattes, hvilke hjelpetilbud de tilbys og hvordan de opplever egen situasjon.

Videre understreker Neumann (2021) viktigheten av å være observant på forhistorien til en hovedrepresentasjon (s. 51). Siden jeg valgte å gå åpent inn i datamaterialet har jeg kun valgt å sette meg inn i og redegjøre for forskning på den nåværende situasjonen, tidligere forskning på området som kunne være med å belyse funnene og informasjon om den generelle pågående samfunnsdebatten rundt fattigdomsproblematikken. Samtidig er jeg, både på bakgrunn av min generelle interesse for tematikken opp igjennom årene og da dette er et mye omtalt tema, klar over at fattige er en gruppe mennesker som både er utsatt for stigmatisering og feilaktige fremstillinger som eksempelvis velferdsavhengige "NAV-ere" (Vogt, 2018). Jeg går dermed ikke helt uvitende inn i datamaterialet, implikasjonene av dette drøftes i 3.3.1.

Steg 1: Avgrensning

Neumann (2021) forsøker å forenkle den metodiske fremgangsmåten ved å dele diskursanalysen inn i tre steg: avgrensning, representasjoner og lagdeling (s. 47). Det første steget handler om å avgrense området som undersøkes, typisk i tid da man gjerne er opptatt av endringer i diskursen på bakgrunn ofte på bakgrunn av forandring av forholdene rundt. Første del av steg én handlet i forskningsprosjektets henseende om å velge ut "hoveddiskursen", *fattigdom*, og dermed velge ut artikler på bakgrunn av forhåndsbestemte krav. Innledningsvis ble det forklart hvordan fattigdom er blitt viet økt oppmerksomhet i Norge i senere tid på grunn av dyrtid og endringer i befolkningen og landets økonomi. Jeg valgte dermed å avgrense i tid til 2022 som følge av økende polarisering i den offentlige diskusjonen, økende fokus på problematikken som følge av dyrtid, inflasjon og europeiske konflikter, altså de faktiske forhold rundt fenomenet og holdninger til det. I tillegg til at den sittende regjeringens og enkelte av dets partiers "valglofter" om at denne perioden skulle bli "vanlige folks tur" (Lillo-Stenberg, 2023). For å finne artikler benyttet jeg søkeordene fattig(dom), fattige, lavinntekt, dyrtid, økonomisk(e) vansker/problemer/utfordringer/usikkerhet, arbeidsledig, uføretrygdet, ulikhet og sosialhjelp.

Videre henger virkeligheten unektelig sammen, men likevel kan den deles inn i forskjellige strukturer basert på det meningsinnholdet en tilegner den (Neumann, 2021, s. 47). På bakgrunn av at virkeligheten ved første øyekast ikke ser ut til å være tydelig oppdelt kan det være vanskelig å finne ut hvor en skal sette grensene, da blir det spesielt viktig for forskeren å forsvare valgene en har tatt i å avgrense diskursen. Selve avgrensningen kan også utgjøre en viktig del av diskursen da den kan benyttes for å finne forskjeller og likheter mellom representasjoner og kan brukes for å vise hvordan de hører til under samme diskurs. Dette kan synliggjøres ved å vise hvordan de dukker opp i samme tekster gjentatte ganger (Neumann, 2021, s. 54). Det er samtidig viktig å huske på at avgrensninger ikke kan foretas rent analytisk, da avgrensninger deltagere i diskursen selv forsøker å foreta er en viktig del av diskursen og skildrer deres syn og holdninger til temaet (Neumann, 2021, s. 54). Avgrensning av diskursen for meg handlet dermed ikke bare om å avgrense i tid og til diskursen *fattigdom*, men også avgrense

relasjonen som studeres, altså relasjonen mellom Norge og fattigdom. Jeg valgte også å inkludere ulike nettaviser som representerer ulike politiske interesser og grupper i befolkningen for å unngå å "lese bort representasjoner av 'folket', 'eliter' og 'distrikter'" (Neumann, 2021, s. 53-54). Slik kan en sikre å få innblikk i forskjeller og likheter mellom representasjonene og dermed hvorvidt de tilhører samme diskurs.

Steg 2: Representasjoner

Neumanns (2021) andre steg handler om å finne frem til hvilke representasjoner innad i diskursen som tillates eller gis rom (s. 58). Her kan en eksempelvis danne en inventarliste over de representasjoner som finnes i den valgte diskursen. Diskursanalysen er godt egnet for utforskning av situasjoner eller fenomener hvor en gitt maktkonstellasjon holdes ved like som følge av at maktmidlene sjeldent utfordres (Neumann, 2021, s. 57). De mest opplagte begrensninger for hva slags representasjoner som tillates å inngå i en diskurs er lovverk og sensur, noe som er svært relevant dersom en undersøker historiske tekster fra eksempelvis Tyskland utover 1930-tallet, men ikke like relevant i dagens Norge hvor ytringsfriheten er lovfestet og sensur er tilnærmet ikke tilstedeværende. Likevel begrenses tekster i demokratier også i form av eksempelvis hva det er "sosialt akseptert" å ytre, noe som legger føringer for hva slags representasjoner som gis rom samtidig som det i enkelte tilfeller vil være en gruppe som lettere får sin stemme hørt, enten som følge av deres relevans for fenomenet eller fordi de generelt er en makthavende gruppe i samfunnet.

Politisering av diskurser kan også skje i demokratier ved at to eller noen få meningsmønstre skiller seg ut og hvor en ikke har konflikt mellom uendelig mange meninger, men heller mellom få, klart definerte posisjoner (Neumann, 2021, s. 59). I analysen var jeg opptatt av å både fange opp de dominerende diskursene innad i fattigdomsdiskursen og samtidig få tak på hva slags utfordrerdiskurser som eventuelt også finnes. Eksempelvis kunne én diskurs vektlegge de fattiges skyld i egen situasjon, mens en utfordrerdiskurs av denne kunne vært å heller ansvarliggjøre den politiske eliten i landet for å ikke danne gode nok ordninger for gruppen for å hindre utenforskap. I utvalget fant jeg at enkelte forsøker å påpeke velferdsstatens økte satser og endrede holdninger mot de fattige, men disse utgjorde en svært liten minoritet.

Steg 3: Lagdeling

Det siste steget hos Neumann (2021) handler om diskursens lagdeling (s. 59). Her vil forskeren spørre seg hvorvidt alle trekk ved representasjonen er like bestandige. En vil lete etter trekk som forener og differensierer diskursen, hvorav trekkene som forener lar seg som oftest vanskeligere forandre (Neumann, 2021, s. 59). Enkelte trekk er rett og slett lettere å benytte for å definere meningsmønstre enn andre, og dermed blir det forskerens jobb å illustrere dette (Neumann, 2021, s. 60). I mitt tilfelle handlet dette om å se på hvilken ordbruk som dannet "klumper" innad i den større fattigdomsdiskursen for å se hva slags trekk som forente på tvers av avisartiklene og hva som skilte de for å finne frem til bestemte diskurser tilknyttet fattigdom i Norge anno 2022. Neumann (2021) eksemplifiserer hvordan diskurser kan ta form ved å vise til diskurser en kunne kommet frem til dersom en skulle identifisere og avgrense fiskediskurser; gourmet-, helse-, jakt- og næringsdiskursen (s. 62).

Forskningsprosjektet tok som nevnt utgangspunkt i Neumanns (2021) trestegsmodell for diskursanalyse. Først hentet jeg ut artikler basert på forhåndsbestemte utvalgsriterier. Etter utvelgelsen av artiklene skrev jeg de ut, markerte og så etter mønstre som forente og differensierte. Her markerte jeg begreper, gjentakende ordbruk og fokusområder som så ut til å utgjøre bestemte diskurser. Deretter systematiserte jeg funnene mine ved å oppsummere hva slags ordbruk som gjentas, hvilke begreper som benyttes og hvilke ståsteder som fremmes i en tabell. Funnene utgjorde fire diskurser som beskrives i analysedelen. De fire diskursene utgjorde de mest distinkte forskjellene i representasjoner i utvalget, og selv om diskursen om *frivilligheten blir redningen og velferdsstatens ansvar* overlappet noe, opplevde jeg at de var så forskjellige at de tilførte analysene nye vinklinger, fokusområder og holdninger. Hvor førstnevnte fokuserte på løsninger, muligheter og oppløftende sider i møte med fattigdom, mens sistnevnte heller fokuserte på årsaker til fattigdommen og negative opplevelser i møte med offentlige ordninger.

3.1.3 Utvalget

På bakgrunn av ønsket om å gå kvalitativt til verks for å få en dypere forståelse for diskurser i norske media tilknyttet fattigdom ble det benyttet elleve artikler som datamateriale for analysen. For å oppnå bredt innblikk ønsket jeg at utvalget skulle dekke ulike former for politisk posisjonering, journalisme, demokratisk funksjon, geografisk distribusjon og inntektsgrunnlag.

Kriteriene som lå til grunn for utvalget var at artikkelen skulle være fra 2022 og omhandle norsk fattigdomsproblematikk artikkel-kildene var bosatt i Norge eller mer overordnet norsk fattigdomspolitik/-diskusjon. Videre ønsket jeg at artiklene ikke skulle være kronikker av privatpersoner, men heller skrevet av journalister eller faste spaltister ved mediehusene for å både lettere kunne sammenligne avisartiklene og da journalistkrevne artikler kan også anses å være nærmere synspunktet til avisen, mens leser- og debattinnlegg heller vil fremme den enkeltes synspunkt. Det var også et kriterium at kombinasjonen av artikler samlet sett skulle bidra til en bred innsikt i tematikken. Blant annet ved å inkludere ulike former for journalisme, politisk posisjonering, demokratisk funksjon, elite versus populærpresse, geografisk distribusjon og ulike inntektsgrunnlag for å fange opp bredde i pressens dekning.

I forkant hadde jeg lest i underkant av 40 artikler for å få inntrykk av hvordan de forskjellige avisene skriver om tematikken. Jeg identifiserte i et bevisst utvalg de elleve artiklene som beskriver det diskursive mangfoldet i størst grad og viser et bredt spekter av hvordan dekningen kan se ut, slik Neumann (2021) understrekte viktigheten av (s. 52). Etter analysen av de elleve artiklene opplevde jeg også en teoretisk metning hvor det ikke tilførte analysen noe å legge til flere av de leste artiklene. Jeg hentet artikler fra Klassekampen, Bergens Tidende (BT), TV2.no, Eidsvoll Ullensaker Blad (EUB), Dagsavisen, NRK.no, Morgenbladet, Verdens Gang (VG), Aftenposten, Varden og Adresseavisen. Mediene er alt fra store, riksdekkende aviser til mindre lokal- og regionalaviser for å få et mest mulig mangfoldig innblikk.

Underveis i utvelgelsesprosessen møtte jeg på noen utfordringer tilknyttet avisenes kategorisering av "sjanger" og forfatter. Dette førte til at jeg byttet ut en opprinnelig valgt artikkel fra Varden og en fra Adresseavisen på grunn av at artiklene, ved nærmere

undersøkelse, ga uttrykk for privatpersoners meninger, og ikke mediehusets ståsted. Jeg oppdaget i denne prosessen at det i norske nettaviser regjerer liten grad av standard når det gjelder forfattere eller kategorisering av type artikler. Eksempelvis kategoriserer Klassekampen flere av sine artikler som gir uttrykk for avisens ståsted og meninger som "Kommentar", mens andre mediehus sine "Kommentar"-artikler er mer i retningen av debatt- og/eller leserinnlegg skrevet av privatpersoner. Dette gjorde at jeg i større grad måtte fokusere på hvem som hadde skrevet artikkelen for å velge ut de som ga uttrykk for mediehusets ståsted, heller enn avisens egen kategorisering av "sjanger". Jeg fjernet også én av Klassekampens to opprinnelige artikler da jeg ikke ønsket å ha flere artikler fra samme mediehus i frykt for at denne avisens meninger skulle overskygge de andres eller ta for stor plass. Bildene i artiklene viser gjennomgående enkeltpersoner eller mindre grupper som enten selv er rammet, forsøker å hjelpe andre eller uttaler seg om problematikken. Slik som slitne bolighus og folk i matkø, noe som kan være benyttet for å skape empati og medfølelse. Bildene vil ikke bli spesielt lagt vekt på i analysen da det ville ført til anonymiseringsproblemer og da de kun underbygger tematikken som allerede beskrives i artiklene.

Tabell 1: Oversikt og kategorisering av avisene.

Avis	Politisk posisjon	Type journalistikk	Dekningsområde	Inntektsgrunnlag
Klassekampen	Venstreorientert	Kritisk og samfunnsengasjert	Landsdekkende	Hovedsakelig abonnementsinntekter, men også reklameinntekter.
Morgenbladet	Nøytral	Analytisk, dybdeartikler og kultur	Landsdekkende	Hovedsakelig abonnementsinntekter, men også reklameinntekter.
Dagsavisen	Venstreorientert	Samfunnskritisk, reportasjer og debattinnlegg	Landsdekkende	Kommersiell avis som mottar inntekter fra reklame og abonnemeter
TV2.no	Nøytral	Allsidig, bred dekning av nyheter og underholdning	Landsdekkende	Allmennkringkaster som mottar inntekter fra reklame.
NRK.no	Nøytral	Allsidig, bred dekning av nyheter og samfunnsstoff	Landsdekkende	Ikke-kommersiell lisensfinansiert allmennkringkaster, ingen inntekter fra reklame eller abonnemeter.
Aftenposten	Konservativ	Seriøs og analytisk	Landsdekkende	Kommersiell avis som mottar inntekter fra reklame og abonnemeter
EUB	Nøytral	Lokalnyheter og reportasjer	Regional (Eidsvoll og Ullensaker)	Kommersiell avis som mottar inntekter fra reklame og abonnemeter
BT	Nøytral/ venstreorientert	Allsidig, bred dekning av nyheter og kultur	Landsdekkende, med hovedfokus på Bergen og Vestlandet	Kommersiell avis som mottar inntekter fra reklame og abonnemeter
VG	Nøytral/ venstreorientert	Allsidig, bred dekning av nyheter og kultur. Tabloidinnhold.	Landsdekkende	Kommersiell avis som mottar inntekter fra reklame og abonnemeter
Varden	Nøytral	Lokalnyheter og reportasjer	Regional (Telemark)	Kommersiell avis som mottar inntekter fra reklame og abonnemeter
Adresseavisen	Nøytral/ konservativ	Allsidig, bred dekning av nyheter og kultur	Landsdekkende, med hovedfokus på Trøndelag	Kommersiell avis som mottar inntekter fra både abonnemeter og reklame.

(Informasjonen i Tabell 1 er innhentet fra Medietilsynet (2022a/b), Mediebedriftene (2022), Smith-Meyer et al. (2023), NRK Kommunikasjon (2023), Klassekampen (u.å.) og Jensen (u.å.)).

3.2 Forskningsetiske betraktninger

Forskningsetikk omhandler de grunnleggende moralske normene for vitenskapelig praksis (Ringdal, 2018, s. 57). Et aspekt ved NESHs (De nasjonale forskningsetiske komiteene) retningslinjer handler om meldeplikt og lagring av personopplysninger (Ringdal, 2018, s. 63). Selv om mitt datamateriale er innhentet fra offentlige nettaviser via en ikke-påtrengende dokumentanalyse (Tjora, 2018, s. 182), meldte jeg prosjektet til SIKT (Kunnskapssektorens tjenesteleverandør, tidligere NSD) da jeg behandler identifiserbare karakteristikk om de omtalte i avisene. Søknaden ble godkjent (se Vedlegg 1 & 2). Anonymisering ble gjort av hele materialet da selv om informasjonen (handlinger/ytringer) er offentlig tilgjengelig på internett, så kan den fremdeles betraktes som privat for dem som legger ut slik info og en bør opptre varsomt i behandling av slik informasjon tilknyttet navngitte personer (Ringdal, 2018, s. 65). Særlig personlige erfaringer med trang økonomi og generelt opplysninger om egen økonomi regnes ofte som sensitive, noe som videre understreker behovet for å anonymisere materialet på tross av dets offentlige tilgjengelighet.

3.3 Forskningens kvalitet

Metodekapittelets siste del vil ta for seg kvaliteten i forskningsprosjektet som masteroppgaven utgjør. Her vil jeg drøfte prosjektets pålitelighet og vurdere grad av og på hvilke områder oppgavens funn kan være generaliserbare. Jeg vil også se på viktigheten av å være refleksiv i sine kvalitative fortolkninger.

3.3.1 Pålitelighet og forskerposisjon

Transparens i forskningen antas som et viktig middel til pålitelighet og knyttes spesielt til formidling av forskning (Tjora, 2017, s. 248) og det vil dermed både i dette kapittelet og avhandlingen generelt vektlegges å forklare hvordan jeg har gått frem i analysen av datamaterialet. Å besitte et personlig engasjement eller særlig kunnskap om temaet en forsker på er i nyere tid heller blitt regelen enn unntaket (Tjora, 2017, s. 237). Dersom en er engasjert i temaet som forskes på i forkant av prosjektet er det viktig å være åpen om dette og være forberedt på å justere for forståelsen underveis. Det er viktig å være bevisst hvordan ens personlige engasjement kan prege forskningsprosjektet eller hvordan kunnskap om eller erfaringer med temaet benyttes i analysen (Tjora, 2017, s. 235). Mye kunnskap om temaet kan være både en fordel da en kan stille presise spørsmål til datamaterialet, men det kan også være en ulempe da en kan komme til å basere seg på forutinntattheter (Tjora, 2017, s. 236).

I mitt tilfelle var selve årsaken til at jeg valgte å forske på fattigdomsdiskurser i media mitt engasjement i tematikken gjennom de siste fem årene som sosiologistudent. Temaet har alltid engasjert og interessert meg. Samtidig som jeg har følt på en dyp sympati for de som måtte befinne seg i denne situasjonen. Selv har jeg også observert i mitt arbeid i skolen hvordan dårlig råd kan skape sosiale skillelinjer i det en må takke nei til skoleturer, skolemåltider og fritidstilbud som følge av at økonomien ikke strekker til. I diskursanalyser er det vanlig å forske på kulturen en selv er en del av og dermed dele mange av "selvfølgelighetene" som ligger i materialet, noe som kan gjøre det vanskelig å få øye på diskursene (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 31). I mitt tilfelle handlet dette om

at jeg ukentlig omgis av og leser norske aviser slik som de som utgjorde mitt datamateriale. Dermed er det viktig, ifølge Jørgensen og Phillips (1999), å forsøke å fremmedgjøre seg fra materialet og se det utenfra (s. 32). Jeg forsøkte stille meg utenfor det artiklene omhandlet og behandle de slik en ville sett på artikler fra et annet land om dets problemer og utfordringer. Det kan også være nyttig å overveie hvor en står i forhold til diskursene en undersøker (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 33). Jeg kommer fra en middelklassebakgrunn hvor jeg selv aldri har måttet bekymre meg for min families økonomi i oppveksten eller i de senere år etter jeg flyttet ut og begynte å studere. Dette gjør at selv om jeg ser på meg selv som engasjert og svært interessert i tematikken, så vil jeg aldri besitte de førstehåndserfaringene enkelte av personene i utvalget innehar.

3.3.2 Gyldighet og generalisering

For å sikre kommunikativ gyldighet har jeg forsøkt å forholde meg bevisst til relevant teori og tidligere forskning på samme tema eller med samme metode, noe Tjora (2017) understreker viktigheten av (s. 233-234). Jeg har også forsøkt å detaljert gjøre rede for valgene jeg har tatt både hva gjelder datagenereringsmetoder og teorier, slik Tjora (2017) hevder at en kan sørge for at leseren selv kan ta stilling til "forskningens relevans og posisjon" (s. 234). I diskusjonen kommer jeg også til å sette mine funn opp mot funnene hos den tidligere forskningen, et steg for å sikre kvaliteten i forskningen (Tjora, 2017, s. 234).

Generalisering i ulik grad er ofte et mål for de fleste forskningsprosjekter. Utvalget er begrenset til elleve avisartikler fra 2022, noe som begrenser graden av generaliserbarhet. Videre er ikke målet med min analyse først og fremst generalisering, men heller å analysere en diskurs i dybden hvorpå jeg ikke anså det som hensiktsmessig med et størst mulig antall artikler. Det som heller hadde betydning hos meg omhandlet teoretisk metning, altså at en har inntrykk av at en ikke finner nye egenskaper eller mønstre selv om man analyserer flere artikler, noe jeg kunne utelukke da jeg leste flere enn de elleve artiklene som ble valgt ut og opplevde at tilførelsen av nye artikler utover de elleve valgte ikke tilførte ny innsikt. Samtidig argumenterer Neumann (2021) for at det er umulig å analysere alt og at det alltid vil være en risiko for at enkelte relevante tekster ikke er inkludert (s. 52). Forskningsprosjektet hadde i tillegg et mål om å kunne si noe mer generelt om hvordan avisene fremskriver bestemte diskurser om fattigdom via sin ordbruk, formuleringer og perspektiver. Man er gjerne klar over at eksempelvis avsenderen i taler forsøker å fremskrive en viss virkelighet, men samtidig har man i det daglige en tendens til å ikke se på avisene som normative, men heller som deskriptive formidlere av "virkeligheten" (Materstvedt, 2018, s. 21). Ved å foreta en diskursanalyse vil en kunne finne frem til normative elementer også her (Materstvedt, 2018, s. 20).

Diskursanalysen føyer seg inn i en sosialkonstruktivistisk og fortolkende vitenskapelig tradisjon og kan slik møte utfordringer med generalisering da analysen rent vitenskapelig forutsetter at det ikke bare finnes én tolkning, men flere mulige (Neumann, 2021, s. 18-19). Dermed blir det svært viktig å tydelig vise hva som ligger til grunn for ens tolkning og implikasjoner av denne. Funnene tilknyttet diskursene kan hovedsakelig knyttes til de elleve avisartiklene, og ikke fattigdomsdiskurser generelt. På den andre siden ønsket forskningsprosjektet å skape et øyeblikksbilde, en slags casestudie, av dagens situasjon og mine funn kan dermed benyttes som et utgangspunkt for videre forskning. Forskningen kan være gyldig i situasjoner hvor en eksempelvis ønsker å sammenligne

dagens situasjon av fattigdomsfremstillinger i media med en annen tids fremstillinger hvor samfunnet preges av andre faktorer enn dyrtid, krig i Europa og post-pandemi. Samtidig ønsket jeg å ved god nok redegjørelse å sørge for at leseren selv kan bestemme hvorvidt prosjektets funn kan overføres eller benyttes i vedkommendes forskning, noe som minner om naturalistisk generalisering hos Aksel Tjora (2017, s. 240). I tillegg gikk min fremgangsmåte ut på å finne frem til og navngi diskurser, som minner noe om Tjoras (2017) konseptuelle generalisering (s. 246).

4 Analyse

I analysen av datamaterialet ble som nevnt Neumanns (2021) tre steg mot diskursanalyse benyttet. Steg én handlet om valg og avgrensning av diskursen. Her avgrenset jeg antall avisartikler til elleve, da jeg på det tidspunktet opplevde en teoretisk metning, og til 2022. Å avgrense til 2022 vil medføre at en spesifikasjonsgrad sammenlignet med analyser som går på tvers av et eller flere tiår, men dette var ønskelig på bakgrunn av samfunnsendringer som medførte økt fokus og relevans for temaet. Etter å ha gått åpent inn i datamaterialet og analysert avisartiklene med utgangspunkt i problemstillingen kom jeg frem til at det ble fremskrevet fire diskurser om fattigdom på tvers av utvalget:

1. *Velferdsstatens ansvar*
2. *Kulturelle og sosiale implikasjoner*
3. *Følelsene tilknyttet fattigdom*
4. *Frivillighet som redningen*

Steg to hos Neumann (2021) handlet om diskursenes representasjoner. I henhold til dette steget lagde jeg en innholdsliste over representasjoner i de ulike diskursene for å skape en oversikt over hvordan de ulike diskursene skrives frem i avisartiklene som fremmer denne fattigdomsrepresentasjonen. Steg tre hos Neumanns (2021) er å vurdere om alle aspektene ved en gitt fremstilling av fattigdom er like stabile. Dersom noen aspekter av diskursen forener, mens andre differensierer, kan det tenkes at fremstillingene som i større grad forener, er mer motstandsdyktige mot endring enn de som differensierer.

Spørsmålet som blir stilt til utvalget, er dermed hvor bredt spekteret av meninger er. I oppgavens datamateriale er det dermed sikrere at de fire gjennomgående diskursene av fattigdom vil bestå over tid da de er mest fremtredende, gjentakende og dominerende på tvers av utvalget. Først i analysen redegjøres det for hva som utgjorde de fire diskursene og deretter vil forskjellene mellom avisene bli beskrevet. Tabell 2 gir en oversikt over hvilke diskurser som ble funnet i hvilke aviser.

Tabell 2: Oversikt over hvilke diskurser som ble funnet i hvilke aviser.

Artikkel	<i>Velferdsstatens ansvar</i>	<i>Kulturelle- og sosiale implikasjoner</i>	<i>Følelser tilknyttet fattigdom</i>	<i>Frivilligheten blir redningen</i>
TV2.no	x	x		
VG	x	x	x	x
Aftenposten	x	x	x	
Klassekampen	x	x		
Morgenbladet	x			
EUB		x	x	x
Varden	x	x	x	x
Adresseavisen	x			
Dagsavisen	x	x	x	
NRK.no		x	x	
BT	x		x	x

4.1 Funnene fra diskursanalysen

4.1.1 *Velferdsstatens ansvar*

Velferdsstaten har en naturlig plass innenfor fattigdomsdiskursen på bakgrunn av dens omfattende rolle i det norske samfunnet som sikkerhetsnett i perioder preget av lavinntekt, økonomisk usikkerhet og utfordringer tilknyttet arbeidslivsdeltakelse. Innenfor denne diskursen ble det avdekket en svært kritisk debatt av *velferdsstatens ansvar* tilknyttet problematikken fattigdom og det fremmes sterke, kritiske og negative holdninger til velferdsstatens evne og vilje til å fange opp og forbedre situasjonen til de rammede. Sterke tilnæringer til hva som må til for å løse fattigdomsproblematikken skyldes et ønske hos de rammede, politikere og de rammedes hjelpere om at problemet må tas på alvor og det fremmes gjerne konkrete eksempler på hvordan mennesker rammes og forslag til hva som kan gjennomføres. Gruppen som uttaler seg, forsøker slik å innramme fattigdomsproblematikken ved å vise til de mest vesentlige sidene ved den og dermed sørge for at de sidene de anser som viktigst blir vektlagt av mediene.

En av inngangene til framskrivningen av denne diskursen er via fremstilling av sårbare grupper i møte med dyrtid og et for lite regulert arbeidsmarked preget av midlertidige stillinger og løse arbeidskontrakter. Tabell 3 gir oversikt over gruppen som utpekes som hardest rammet i avisene og viser samtidig hvordan det regjerer en viss uenighet i og mellom avisartiklene om hvilken gruppe som er mest utsatt. I utvalget legges det vekt på at velferdsstaten og dens tiltak ikke gjør nok for sårbare grupper slik som minoriteter,

barnefamilier og stønadsmottakere. Noe som er et interessant funn i og med at journalister regnes som en del av eliten, men på tross av dette kritiserer velferdsstaten, som styres av eliten.

Tabell 3: Oversikt over gruppe som utpekes som hardest rammet i artiklene.

Avisartikkel:	Gruppe som er hardest rammet:
Varden	Enslige.
EUB	Skriver ikke eksplisitt, men fokus på barnefamilier.
Dagsavisen	Skriver ikke eksplisitt, men fokus på barnefamilier.
Aftenposten	Skriver ikke eksplisitt, men fokus på at menn og eldre nå oppsøker hjelpetilbud i økende grad.
Klassekampen	Arbeidsinnvandrere.
VG	Skriver ikke eksplisitt, men fokus på stønadsmottakere generelt.
NRK.no	Skriver ikke eksplisitt, men fokus på personer som opplever betalingsproblemer, kredittkortlån, usikkert arbeid og sykdom.
Adresseavisen	Ikke fokus på sårbare grupper.
BT	Skriver ikke eksplisitt, men mest fokus på barnefamilier og arbeidsledige. Nevnes også at «alle typer mennesker» oppsøker hjelp.
TV2.no	Skriver ikke eksplisitt, men fokus på barn og barnefamilier.
Morgenbladet	Ikke fokus på sårbare grupper.

“Det er ikke barnefamilier på sosialstønad som kommer dårligst ut i den nye dyrtida, ifølge Nav” (Varden-artikkelen). Ifølge Varden-artikkelen er det de enslige som rammes hardest nå og de utgjør en tilnærmet usynlig gruppe hvor mange lever på trygdestønader eller minstepensjon. “- De som bor alene, med lavinntekt, er ofte de fattigste”. En av de enslige, fattige poengterer i samme artikkel at han håper NAV nå får vite hvordan hans gruppe sliter. Vedkommende er i slutten av 40-årene og har vært sosialklient og uføretrygdet store deler av sitt voksne liv. “I perioder har det vært nesten ufattelig trangt” understreker han og sikter til hans økonomiske situasjon på offentlige ytelser, noe som indirekte peker mot at slike ordninger ikke er tilstrekkelige.

I Klassekampen-artikkelen hevdes det derimot at arbeidsinnvandrerne er den sårbare gruppen som er hardest rammet nå. “Flyktninger får rettigheter i folketrygda med en gang de ankommer Norge, mens arbeidsinnvandrerne må tjene seg opp rettigheter i Nav. (...) – Da blir man fattig,”. Arbeidsinnvandrerne er med andre ord, ifølge Klassekampen-artikkelen, en særlig sårbar gruppe som ofte ender i fattigdom da de ikke fanges opp av velferdsstatens ordninger. Det legges videre vekt på mangler ved arbeidsmarkedet i denne fremstillingen og hvordan det fører mennesker ut i fattigdom. I Klassekampen-artikkelen pekes det på bakteppet ved det de hevder er et uregulert arbeidsmarked preget av midlertidighet, lavtlønnede yrkesgrupper og utnyttelse av de lavtlønnede. “- Det er umulig for meg å få full og fast jobb” uttaler en anonym kvinne til Klassekampen. 15 av de 66 Klassekampen-journalistene har intervjuet i matkøen deltar i

arbeidslivet, men tjener ikke nok til å overleve på lønna. Klassekampen-artikkelen understreker med dette hvordan det å være i arbeid ikke er en tilstrekkelig forsikring mot fattigdom lengre på bakgrunn av arbeidslivets organisering. Den ene kvinnen som siteres jobber på lager, men får fremdeles ikke endene til å møtes for seg og barna sine. Her forsøker Klassekampen-artikkelen å vise både til at arbeidstakere rammes og at dette videre får konsekvenser for barna til de lavtlønnede. En av de Klassekampen intervjuet i matkøen på Fattighuset understreker at man i slik situasjon blir "desperat" og lett å utnytte: "Det er et drømmescenario for useriøse, som ikke er så nøye med lover og regler". Ved at arbeidstakerne ikke får tilstrekkelig lønn, hevder kildene i Klassekampen at de lettere kan utnyttes av arbeidsgivere med intensjoner om å skaffe billig arbeidskraft uten vekt på etikk og arbeidsmiljøordninger.

Et annet perspektiv som benyttes i framskrivingen av *velferdsstatens ansvar* er fokuset på hvordan "ordningene" tilknyttet velferdsstaten i et bredt perspektiv ikke fungerer i tilstrekkelig grad og hvilke konsekvenser dette får for de rammede og de som forsøker å hjelpe de på bakgrunn av deres opplevelse av velferdsstatens utilstrekkelighet. I BT-artikkelen kan man lese om kvinnen som går under kallenavnet "Matmor" (anonymisert kallenavn) på bakgrunn av hennes frivillige arbeid som matleverandør. "Matmor" er selv uføretrygdet og har matvareleveransen som hobby. "Matmor" peker i BT-artikkelen på en fraværende stat:

- Hvor er staten? roper hun, frustrert. En del av "Matmors" klienter forteller at de mener de ikke får den hjelpen de trenger av det offentlige. Noen av dem er redd for å ta kontakt med Nav. (...) - Hadde de fått mer hjelp fra det offentlige, så hadde det ikke vært bruk for sånne som meg.

«Matmor» opplever frustrasjon over det hun opplever som en fraværende stat og hevder videre at mottakerne av matleveransene hennes kommer til henne da de ikke får nødvendig hjelp hos det offentlige. Noen opplever også redsel i sammenheng med å skulle oppsøke hjelp hos NAV, noe som brukes i Varden-artikkelen for å illustrere hvordan det ikke er en rettlinjet sak å trenge hjelp, søke om det via NAV og dermed motta nødvendig støtte.

Ifølge en av de intervjuede kvinnene i VG-artikkelen har heller ikke satsene for sosialstønad økt i takt med prisstigningen. Den samme kvinnen kritiserer regjeringen for måten de har håndtert fattigdomsproblematikken på: "- De har ikke gjort noe for fattigfolk. Og samtidig har bare fattigdommen økt". Kvinnen hevder at den sittende regjeringens tiltak ikke er tilstrekkelig for å hjelpe deler av befolkningen ut av fattigdom og hevder at fattigdommen dermed har økt. Likevel, skriver VG-journalistene, øker regjeringen minstepensjonen med 4000 kroner fra neste år, men til dette svarer kvinnen at: "- Jeg jubler ikke for 333 kroner mer i måneden. Hva får jeg for 11 kroner ekstra om dagen - en løk?" En kan tydelig lese irritasjon hos kvinnen over ikke-tilstrekkelige tiltak og hvordan hun benytter ironi og humor for å illustrere hva minstepensjonsøkningen ifølge henne rent faktisk utgjør på en daglig basis. I Aftenposten-artikkelen pekes det også på hvordan "systemet", velferdsstaten og andre hjelpeorgan, ikke fungerer og at myndighetenes grep ikke er tilstrekkelige. En leder hos NAV understreker i Aftenposten-artikkelen derimot at NAV fremdeles kan bidra: "Mitt klare råd til dem er å gi Nav en sjanse. Til både å gi råd og gi støtte,". Dette sitatet er et av veldig få i hele utvalget som poengterer NAVs og det offentliges mulighet for å hjelpe i en positiv, ikke-kritisk valør. Sitatet fra NAV-lederen blir ikke kommentert videre i artikkelen og blir hengende i luften

på slutten av artikkelen som et vagt forsøk på å veie opp for den gjennomgående kritikken som ellers reises mot NAV og velferdsstaten.

I Varden-artikkelen kritiseres noen lokalpolitikere for at de ikke tør å omtale fattigdomsproblematikken på en, ifølge journalistene og den siterte forskeren, realistisk måte, noe som igjen fører til vansker med å håndtere problemet på en tilstrekkelig god måte:

Eller "vedvarende lavinntekt", som politikerne i (anonymisert stedsnavn) insisterer på å si. De vil ikke bruke ordet fattigdom, langt mindre barnefattigdom, fordi det er stigmatiserende. Et forslag i oppvekstutvalget om å styrke arbeidet mot barnefattigdom, som alle var enige om, ble nedstemt på grunn av det ekle "F-ordet".

Forskeren peker her på hvordan lokalpolitikere ikke ønsker å benytte begrepet «fattigdom» da de er redde for å stigmatisere gruppen, men at dette samtidig kan føre til at tiltak ikke blir vedtatt og at en blir stående på stedet hvil i det en ikke våger å innse hvordan de faktiske forholdene ser ut i lokalmiljøet. Adresseavisen-artikkelen peker videre på et holdningsproblem i NAV og det offentlige hvor stønadsmottakere, ifølge artikkelen, har opplevd avstraffing i det de forsøker å tre inn i arbeidslivet. De opplever blant annet at det straffer seg økonomisk for de å gå over fra stønad til arbeidsliv. Dette hevder de henviser til et holdningsproblem i NAV og som politikerne bør ta tak i. Eksemplene fra Varden- og Adresseavisen-artiklene understreker hvordan holdninger hos politikere og de offentlige hjelpeorganene, ifølge artikkelforfatterne og de siterte, er problematiske når det gjelder håndteringen av fattigdomsproblematikken og de rammede.

Under *velferdsstatens ansvar* poengteres det også hvordan et av regjeringspartienes valgkamplofter om at det nå skulle bli slutt på særbehandling av de velstående og bli "vanlige folks tur" (Lillo-Stenberg, 2023), ikke har innfridd. I Morgenbladet-artikkelen settes valgkamploftet i kontrast til et poeng tidligere i artikkelen om at fordelingspolitikken under koronapandemien har slått feil ut og at dette både da og i ettertid rammer de som allerede har minst. Det hevdes at «koronakrisepakken var blitt gavepakke til norske kapitaleiere», mens «Når arbeidstagerne nå kommer etter med sine lønnskrav, møtes de med trusler om renteøkninger». Her fremstilles en tydelig kontrast mellom disse to gruppene og hvordan de imøtekommes av det offentlige. Det er bedrifter og kapitaleiere på den ene siden som ifølge Morgenbladet-artikkelen har mottatt tilstrekkelig støtte under og etter koronapandemien noe som har bidratt til deres sterke økonomiske situasjon nå. "Vanlige folk", derimot, får sine lønnskrav møtt med trusler om renteøkninger.

Et siste poeng i gjennomgangen av hvilke representasjoner som ble fremmet under denne diskursen handler om løsninger som presenteres av velferdsstaten og mottakelsen av disse. I TV2.no-artikkelen innledes det med at en politiker fra Senterpartiet presenterer en ekspertgruppe som skal settes ned av regjeringen. Ekspertgruppen skal, ifølge artikkelen, utforme treffsikre tiltak som skal motvirke at et økende antall barn vokser opp i fattigdom. Ved første øyekast kan det slik se ut som at TV2.no-artikkelen vil ha en noe mindre kritisk vinkling mot velferdsstaten, men utsagnet om ekspertgruppen blir sterk kritisert av en annen kilde i artikkelen som hevder det er satt ned nesten 30 slike grupper siden 1997. Vedkommende opplever ekspertgruppen som nok en i rekken

av feilslåtte tiltak for å bedre situasjonen og selv om kilden er positiv til at tematikken settes på dagsordenen, er vedkommende kritisk til hvorvidt enda et ekspertutvalg er veien å gå: “- De burde snakket mer med oss, (...) Og kanskje bruke mindre tid på å finne de store ekspertene på området.”

Fremstillingen av fattigdom i denne diskursen bærer med andre ord preg av kritikk av velferdsstatens evne og vilje til å gjennomføre sitt ansvar, som ifølge artiklene og kildene går ut på å blant annet bidra når noen rammes av fattigdom. Velferdsstaten evner, ifølge denne diskursen, ikke å følge opp når noen er rammet, men heller ikke forebygge at folk havner i fattigdom. Det nevnes konkrete eksempler på dette og forslag til forbedringer.

4.1.2 *Frivilligheten blir redningen*

Den andre diskursen i utvalget var *frivilligheten blir redningen*. Det som skilte denne diskursen betraktelig fra *velferdsstatens ansvar* var et skifte i fokus fra å peke på årsaker til opplevd fattigdom, og her, i *frivilligheten blir redningen*, heller fokusere på løsninger på dette i form av frivillige tilbud og organisasjoner. Enkelte av kildene i avisartiklene opplever ikke at velferdsstaten tar tilstrekkelige grep slik at de selv har måttet ta i bruk frivillige tilbud eller arbeide som frivillige. De som allerede arbeider som frivillige opplever en økt pågang, som ifølge dem skyldes at de fattige ikke får tilstrekkelig hjelp fra velferdsstatens tilbud og dermed oppsøker deres hjelpetilbud.

Slik det ble avdekket under forrige diskurs uttrykker “Matmor” sterk skepsis til staten og hevder det offentlige er fraværende i sitt arbeid med å hjelpe de som sliter økonomisk. Dette er bakgrunnen for at hun begynte sitt frivillige arbeid. “Matmor” fyller varebilen med mat fra en matsentral hvor frivillige organisasjoner kan hente og bringe mat fra for så å kjøre det ut til de som trenger det og peker på en enorm økning i etterspørselen av denne hjelpen: “- Den siste uken har vært helt forferdelig. Men jeg har nesten ikke mer kapasitet. Det er bare meg her i bilen”. Kvinnen i VG-artikkelen innehar den samme skepsisen til velferdsstatens evne til å hjelpe de fattige på bakgrunn av egne erfaringer og har dermed både benyttet seg av frivillige tilbud og selv begynt å bidra:

- Det var ti dager til ny trygd, jeg var blakk og kjøleskapet var tomt. Jeg måtte be om mat. Og det fikk hun. (Kvinnen) sier hun ble så takknemlig at hun kom tilbake dagen etter for å jobbe der som frivillig.

Her snus fattigdom til å også inneha en positiv side; som følge av at kvinnen fikk hjelp ved det frivillige tilbudet ble hun selv frivillig og fikk slik et nettverk. I Varden-artikkelen presenteres en lignende historie som den kvinnen i VG-artikkelen beskriver. Mannen i Varden-artikkelen mottar selv hjelp fra Frelsesarmeen og forsøker samtidig å hjelpe andre som sliter via Frelsesarmeens julegryte. Samtidig pekes på at: “Antallet som tar imot mat hos Frelsesarmeen i (anonymisert sted) er nesten tredoblet i høst, (...) – Det er en markant økning,”. Både kvinnen i VG-artikkelen og mannen i Varden-artikkelen peker på sin overgang til frivillige tilbud og støtter opp om slike tilbud som et resultat av ikke-tilstrekkelig hjelp fra de offentlige hjelpeorganene. Det pekes òg på at å ty til frivillige hjelpetilbud ikke er en villet situasjon, men heller et resultat av fravær av andre muligheter. De er samtidig positive til hjelpen de har fått og kan tilby ved de frivillige tilbudene.

I EUB-artikkelen presenteres en nyere versjon av frivilligheten som har dukket opp i møte med dyrtid og økt fokus på fattigdom. Denne går ut på å legge ut Finn.no-annonser hvor en etterspør støtte, i form av penger, mat, klær eller barneleker, eller en tilbyr sin støtte til noen andre som trenger det. Kvinnen i EUB-artikkelen og hennes samboer opplevde økonomiske problemer og la dermed ut en Finn-annonse hvor de fikk mange henvendelser. Finn-annonsen var nødvendig, understreker de, på bakgrunn av en ikke tilstrekkelig støtte fra det offentlige og at det ikke holdt med de andre frivillige tilbudene. Kvinnen og samboeren understreker sin takknemlighet og hevder at de takket være Finn-hjelpen kan glede seg til jul. En annen kvinne i artikkelen har selv tilbudt sin hjelp via en Finn.no-annonse på grunn av sin barndom med trang økonomi og sier at følelsen av å bidra til at "familier får en litt finere julefeiring" er fin.

I *frivilligheten blir redningen* poengteres og fremheves det hvordan frivillighet i ulike former blir et svar på det som i forrige diskurs ble pekt på som en utilstrekkelig velferdsstat. Frivilligheten benyttes også som en måte for avisartiklene å veie opp for den ellers svært kritiske og negative diskursen som fremskrives: et slags håp for de fattige og en følelse av å bidra, særlig når etterspørselen øker, hos de frivillige.

4.1.3 Kulturelle og sosiale implikasjoner

Juletiden ble pekt på som en særlig påkjenning hos de med trang økonomi i flere av artiklene, noe som gjorde meg observant på et gjentakende fokus på *kulturelle og sosiale implikasjoner* av fattigdom i flere av avisartiklene. I henhold til Tabell 2 var det kun Morgenbladet-, Adresseavisen- og BT-artikkelen som ikke bar preg av et fokus på *kulturelle- og sosiale implikasjoner*. Med *kulturelle- og sosiale implikasjoner* av fattigdom siktes det til hvordan disse artiklene fremskrev en diskurs hvor de fattige ikke bare rammes rent økonomisk, men at den trange økonomien også får konsekvenser for deres tilgang til og mulighet for å delta i kulturelle og sosiale tilstelninger slik som bursdager, ferier, fritidsaktiviteter og høytidsfeiringer.

"– Jeg kan ikke huske sist jeg gikk på kino eller reiste på ferie" sier kvinnen i VG-artikkelen for å understreke at hennes trange økonomi gjør at hun ikke kan leve et normalt, sosialt liv. Kvinnen i Varden-artikkelen peker på lignende vanskeligheter og hvordan dette har ført til ensomhet: "Hun har ikke råd til drivstoff, ikke råd til bompenger. – Jeg blir sittende mest inne. Skulle ønske jeg kunne komme meg mer ut, treffe andre, ta en kaffekopp på en kafe". Dette poengteres også av en av kildene i Klassekampen-artikkelen som i tillegg understreker at å ikke ha råd til slike aktiviteter rammer hardt: "– Dette livet tar på. På tjue år har jeg aldri kunnet gått på kafé eller tatt en øl ute." Kvinnen i NRK.no-artikkelen understreker at et slikt liv, hvor en ikke har råd til å oppsøke det hun omtaler som vanlige sosiale settinger og å delta i aktiviteter, ikke er et vanlig, tilstrekkelig voksenliv. Hun har på bakgrunn av trang økonomi opplevd tvangssalg av egen bolig, men likevel har hun ikke råd til noe utenom det som er strengt tatt nødvendig for å overleve. En av mennene i Aftenposten-artikkelen peker også på et press fra NAV om å kvitte seg med ulike goder for å bedre hans økonomiske situasjon. Dette punktet er inkludert under *kulturelle- og sosiale implikasjoner* da fraværet av goder, slik som TV og bil, vil kunne påvirke ens muligheter til å delta sosialt ved at en verken kan ha de samme kulturelle opplevelsene og referansene som folk flest får via eksempelvis TV-titting og ved at fravær av transportmiddel kan hindre en fra å delta i arbeidsliv, fritidstilbud og å omgås andre.

Flere av artiklene peker også i sin fremstilling av fattigdommens *kulturelle- og sosiale implikasjoner* på hvordan barn rammes. I TV2.no-artikkelen uttrykker en grunnlegger av en organisasjon som vil sikre barns tilgang på fritidstilbud sterk skepsis til regjeringens nye ekspertutvalg: “– Vi er nødt til å ta det langsiktige, men barn skal feire bursdag i morgen. De skal ha sommerferieaktiviteter i morgen, og det må regjeringen snart ta på alvor”. Han frykter at ekspertutvalget kun vil bidra til mer hjelp til NAV, Husbanken, strøm- og bostøtte, noe som ifølge han ikke vil hjelpe barna direkte og tidsnok. Kvinnen i EUB-artikkelen mottar støtte for at barna hennes skal få gå på en ukentlig fritidsaktivitet og understreker at de aldri ville hatt råd til dette uten støtten samt at de sjeldent har råd til kino- eller ferieturer. Hun forteller også at hun ikke har hatt “– råd til å dra på ferie med barna (mine) siden 2015”. I TV2.no-artikkelen understrekes det at for dyre kultur- og fritidstilbud fører til at barn fra familier med trang økonomi faller fra, og det uttrykkes frykt for konsekvensene dette kan få for barna i det lange løp.

Bortsett fra fritidstilbud for barn, kafé- og kinobesøk samt ferieturer, er det julefeiringen som helt konkret legges vekt på innenfor i denne diskursen. Julen er den viktigste høytiden i det norske samfunnet og den tradisjonelle julefeiringen preges ofte av overflod av mat, sosiale sammenkomster og gaver. Derimot kan manglende økonomiske ressurser føre til at familier må kutte ned og ikke har råd til å gjennomføre en slik feiring. Kontrasten mellom den tradisjonelle, overdådige julefeiringen og fattigdom benyttes i flere av artiklene. Kvinnen i Varden-artikkelen gruer seg til jula på grunn av alle forventningene hun ikke greier å innfri med sin økonomi på AAP (arbeidsavklaringspenger). Både kvinnen i Dagsavisen- og EUB-artikkelen understreker at de gruer seg til julefeiringen på bakgrunn av redsel for hvordan deres barn skal oppleve julefeiringen på budsjett: “Men mest av alt gruer hun seg til julaften, at ungene skal bli skuffet og lei seg for at det ligger så lite under treet” (Varden-artikkelen) og “Jeg er så redd for at de skal bli så skuffet når de ikke finner noen gaver under treet og ingen ordentlig julemiddag” (EUB-artikkelen). Tobarnsmoren i Dagsavisen-artikkelen gruer seg til julen og frykter at barna hennes skal føle på skam i møte med andre barns fortellinger om deres julefeiring. Varden-, EUB- og Dagsavisen-artiklene er alle publisert i løpet av siste kvartal av 2022, noe som kan bidra til å forklare det store fokuset på julefeiring i møte med dårlig økonomi. Samtidig bygger dette videre på fokuset på hvordan møte med relativ fattigdom oppleves, noe som diskuteres nærmere i neste kapittel.

Kulturelle og sosiale implikasjoner er den diskursen som tydeligst og mest eksplisitt viser hvordan den relative fattigdommen rammer. Her henvises det til konkrete eksempler på hva kildene i artiklene går glipp av som følge av sin økonomiske situasjon, utover det å ha vansker med å kjøpe mat og betale husleie. Det vises til vansker med å delta på kafé- og kinobesøk, men også bekymringer tilknyttet økonomisk evne til å delta på julefeiring og fritidstilbud. At fattigdom medfører bekymringer og redsel fører oss over i neste diskurs som omhandler avisartiklens fokus på *følelsene tilknyttet fattigdom*.

4.1.4 Følelsene tilknyttet fattigdom

I utvalget ble det observert et gjennomgående fokus hos flere av avisartiklene på *følelsene tilknyttet fattigdom*, enten hos de som selv lever i fattigdom eller hos de som forsøker å forbedre deres situasjon. Følelsene en trang økonomisk situasjon medfører er tilnærmet utelukkende negative og det beskrives svært konkret hvordan det å måtte

fortelle om egne økonomiske problemer, hvordan det å oppsøke hjelp og det å stå utenfor å se inn på gruppen som sliter er svært vanskelig og medfører vonde følelser.

“Matmor” fra Varden-artikkelen mener det er mye skam tilknyttet dårlig økonomi hvor hun bor: “Fattigdommen i (tettsted) er så skjult, og det er så mye skam knyttet til den”. Hun har sett seg lei på at matleveranser og andre hjelpetilbud må holdes hemmelige for å skjule fattigdom på grunn av skam. En av mennene som mottar “Matmors” leveranser føler ikke selv på skam ved å be om hjelp, men merker at andre i samme situasjon opplever skam og et sterkt tabu tilknyttet å søke hjelp:

– Jeg merker at det er tabu knyttet til det å ta imot hjelp. (...) Han mener det er trist at fattigdom forbindes med skam. – Den tilleggsbelastningen burde folk med dårlig økonomi vært spart for. (...) – Jeg merker at det er tabu knyttet til det å ta imot hjelp. Og at det finnes mange nysgjerrige sambygdinger.

Han opplever samtidig frustrasjon over at hans grep for å bedre situasjonen ikke gjør økonomien hans bedre. Den andre mannen i Varden-artikkelen som selv var rammet av fattigdom og arbeidet ved et frivillig-tilbud sier at han har forsøkt å få flere til å oppsøke Frelsesarmeen i tillegg til å motta matleveranser, men sier de opplever det som nedverdiggende. Kvinnen i VG-artikkelen pekte også på at det å motta hjelp føltes nedverdiggende i starten og at hun følte seg liten når hun måtte spørre om mer hjelp. Det tok lang tid før hun innrømte for sine venner at hun ikke kunne delta når de inviterte henne med ut på grunn av økonomien: “– Jeg løy til vennene mine da de inviterte meg ut. Jeg var full av unnskyldninger – jeg var syk, jeg fikk besøk. Til slutt måtte jeg innrømme det: Jeg er fattig.” Årsaken til alle unnskyldningene skyldtes hennes egne fordommer mot fattige og den påførte skammen hun opplevde: “Selv hadde hun tenkt på fattige som hjemløse, rusavhengige eller ‘giddeløse’. – Det er mange fordommer mot oss fattigfolk. Vi blir påført mye skam. Vi blir bedt om å ‘stå opp om morran’ og skaffe oss en jobb”. Fordommer fra andre og samfunnet ble overført over til henne, slik at når hun selv havnet i samme situasjon hadde hun vansker med å innrømme det for seg selv og andre. Dette førte også til at hun ikke oppsøkte hjelp med en gang og at hun ikke ville innrømme overfor egne venner hvordan hennes økonomiske situasjon var.

To kvinner under fiksjonelle navn i EUB-artikkelen opplever skam over sin økonomiske situasjon og frykter samtidig å fremtre som grådige dersom de ber om hjelp:

– Jeg er redd for å virke grådig når jeg spør om hjelp. Jeg føler at jeg tar opp plassen til de som trenger det enda mer, (...) Det tiltrekker seg mye rare mennesker og visse som rakker ned på en. (...) – Samtidig så skammer man seg jo over det å være fattig.

Kvinnene velger, i likhet med flere andre i utvalget, å være anonyme i frykt for å bli stigmatiserte på bakgrunn av sin økonomiske situasjon, samtidig som de ønsker å kaste lys over hvorledes fattigdommen utarter seg i Norge nå. I Aftenposten-artikkelen understrekes det at å oppsøke frivillige hjelpetilbud medfører negative følelser: “Det er flaut. Veldig flaut” sier en at de som benytter seg av slike tilbud. I Dagsavisen-artikkelen ønsker en kvinne å bryte ned fattigdomstabuer og innrømmer at å be om hjelp førte til at hun “måtte svelge egen stolthet og sende en SMS: ‘Er det mulig å få litt hjelp i år?’” I tillegg pekes det i Aftenposten-artikkelen på en endring i holdninger rettet mot de med

dårlig økonomi: "Samtidig som det er vanskelig for mange, så tror jeg det også er blitt litt mer greit å be om hjelp. Flere har skjønnt at det er en styrke og ikke en svakhet".

Det siste eksempelet på hvordan avisartiklene fremskriver bestemte følelser i møte med fattigdom kommer fra NRK.no-artikkelen. Her prater en anonym kvinne, for å unngå videre "bygdesnakk" og ubehag, om hvordan hun opplevde at boligen hennes ble tvangssolgt i den lille bygda. Hun fikk spørsmål fra naboer og bekjente om hvorfor de skulle flytte og opplevde skam og ubehag. Hun beskriver perioden hvor det var svært trangt økonomisk og med huset liggende ute for salg som en skamfull og ensom periode hvor hun følte seg "avkledd og avslørt" for sin økonomiske situasjon. Huset var ikke ordnet av en boligstylist og bar preg av at barnefamilien hadde måttet selge huset i hastverk. I dag, understreker kvinnen, er hun "lykkelig" hun "ikke eier noe" så hun slipper å "være redd for at de skal ta noe, utenom utbetalingen". Det er tydelig at prosessen med tvangssalg preger henne og hun peker på en særlig skamfølelse og stigma som følge av hennes rolle som forelder med dårlig økonomi.

Selv om det i én av artiklene pekes på en mulig forbedring i synet på det å oppsøke hjelp i sammenheng med trang økonomi, er *følelsene tilknyttet fattigdom* utelukkende negative. Kildene i artiklene peker på skam, tabu, nedverdiggelse og flauhet både over egen økonomisk situasjon og i sammenheng med å måtte oppsøke hjelp.

4.2 Forskjeller og likheter mellom avisene

Flere av avisartiklene inneholder som nevnt flere diskurser noe som både viser at en del av avisene har en relativt mangfoldig fremstilling av tematikken samtidig som det understreker relasjonene mellom de forskjellige diskursene. Eksempelvis ble det funnet at *frivilligheten blir redningen* alltid går i par med *følelser tilknyttet fattigdom* (men ikke omvendt) og det observeres at *følelser tilknyttet fattigdom* ofte henger sammen med *kulturelle- og sosiale implikasjoner* ved unntak av BT-artikkelen.

Det er gjennomgående mye fokus på enkeltpersoner, hvor åtte av elleve artikler forteller en eller flere anonymiserte eller offentlige personers historie tilknyttet fattigdom. Den eneste artikkelen som ikke inkluderer en eller flere enkeltpersoner historier, og som skiller seg aller mest ut i utforming og fokus i utvalget, er Morgenbladet-artikkelen. Denne er politikk-fokusert og forskningsbasert, slik eliteavisene gjerne kjennetegnes av. I denne artikkelen er det også tydelig at leserne er blant de høyt utdannede på bakgrunn av ordvalg, slik som "motkonjunkturpolitikk" og et sitat av Jane Austen innledningsvis, formuleringer og fokuset på politisk utvikling i inn- og utland som forløper til dagens økonomiske situasjon.

Hos Klassekampen-artikkelen kan en også se at deres artikler er tiltenkt en høyt utdannet lesergruppe på bakgrunn av språkvalg, formuleringer og forskningsbasert informasjon som gjennomgående del av artikkelen. Selv om de andre artiklene ikke har sitt hovedfokus på forskning og statistikk, viser det store flertallet også til forskning og/eller statistikk i sin fremstilling samt forskere som uttaler seg om problematikken. Statistikken tar gjerne form av faktabokser hvor en blir presentert grunnleggende statistikk fra SSB om prosentandel i befolkning som lever under fattigdomsgrensen, hvordan dette har forandret seg og om antallet barn som lever i fattigdom her til lands.

NRK.no-artikkelen, som er den eneste ikke-kommersielle nettavisen i utvalget, innehar ikke mange egenskaper som skiller den fra de andre. Artikkelen er noe lengre og mer dyptgående og drar veksler på statistikk og forskning i tillegg til den anonyme kvinnens opplevelser, men dette observeres også hos eksempelvis Aftenposten. Når det gjelder politisk posisjonering ser dette ut til å ha liten betydning i dette temaet: alle artiklene, ved unntak av Morgenbladet, tar sikte på å beskrive fattigdommen på en måte som ligger nært de fattiges opplevelser. VG-artikkelen, som er den eneste avisen med tydelig populærpresse-innhold i utvalget, skiller seg noe ut fra Morgenbladet- og Klassekampen-artikkelen med tanke på journaliststil, fokus på enkelthistorie, store, oppmerksomhetsvekkende overskrifter, men den skiller seg ikke bemerkelsesverdig fra resten av utvalget.

Når det gjelder avisene med regional- eller lokalfokus, EUB, BT, Varden og tildels Adresseavisen (se Tabell 1), fant analysen at alle med unntak av Adresseavisen-artikkelen har et eksplisitt hovedfokus på personer boende i avisens distribusjonsområde eller på fenomener innenfor fattigdom som særlig gjør seg gjeldende i dette området slik som konkrete frivillige tjenester og økonomiske konsekvenser. Med mitt utvalg og kvalitative fremgangsmåte har jeg ikke kunnet si noe generelt om avisene som har sitt utgangspunkt i områder preget av mye fattigdom skriver mer om det enn de andre, men dette er noe som bør utforskes i videre, gjerne kvantitativ, forskning.

5 Diskusjon

5.1 Drøfting av funn

Fattigdom er et sentralt samfunnsproblem i Norge som har fått fornyet relevans med dyrtid, inflasjon, Ukraina-Russland konflikten, pandemi og opplevelsen hos mange av at politiske tiltak ikke strekker til. Derfor er det viktig hvordan det fremstilles i media da det kan få konsekvenser for hvordan de fattige opplever seg selv, hvordan samfunnet fortolker denne gruppen og hvilke tiltak som rettes mot gruppen. Problemstillingen, *Hvordan fremstilles fattigdom og fattige i norske nettaviser i 2022?*, ble undersøkt ved hjelp av Neumanns` (2021) trestegsmodell hvor analysen resulterte i fire diskurser: 1) *velferdsstatens ansvar*, 2) *frivilligheten blir redningen*, 3) *kulturelle og sosiale implikasjoner* og 4) *følelsene tilknyttet fattigdom*.

Diskursene vil her bli samlet til en felles drøfting opp mot tidligere forskning og teori. Tabell 4 gir oversikt over de viktigste egenskaper av disse fire diskurser og oppsummerer slik de mest vesentlige funn som utgjorde disse.

Tabell 4: Oversikt over de fire diskursenes hovedfokusområder i avisartiklene.

Diskurs	Velferdsstatens ansvar	Frivilligheten blir redningen	Kulturelle- og sosiale implikasjoner	Følelsene tilknyttet fattigdom
Ansvar	Kritikk av politikere. Organer og ordninger i det offentlige som ikke bidrar tilstrekkelig. Valgkampløfter som ikke gjennomføres. Et for lite regulert arbeidsmarked.	Tyr til frivillighet på grunn av at: 1) velferdsstaten ikke strekker til 2) sosialt samvær/følelse av å gi noe tilbake.	Hvordan fattigdom medfører frarøvelsen av andre goder enn økonomiske og grunnleggende behov. Statlige stønadssatser oppleves som ikke-tilstrekkelige for å kunne delta.	Frustrasjon over at tiltak hos den enkelte ikke er tilstrekkelige. “Stå opp om morran” knyttes opp mot skammen som påføres de fattige som følge av manglende forståelse og stereotyper hos storsamfunn og medborgere.
Konsekvenser av fattigdom i fokus	Manglende hjelp hos det offentlige fører til oppsøking av hjelp andre steder. Offentlige stønadsordninger bidrar ikke tilstrekkelig slik at de siterte kan leve et normalt liv, hevder de.	Frivillige organisasjoner opplever økt pågang. Enkeltpersoner starter egne frivillige tilbud på bakgrunn av egne erfaringer med fattigdom, ønske om å bidra og opplevelsen av et økende behov. Finn.no-frivillighet.	Ikke råd til ferier, fritidstilbud, bursdager, kino, kafébesøk eller høytidsfeiring. Julehøytiden er særlig i fokus og hvordan forventningene til denne ikke innfris.	Negative følelser tilknyttet økonomisk situasjon og det oppleves om nedverdiggende å kreve hjelp.
Opplevelse av fattigdom	Opplever at offentlige organer ikke ønsker/evner å fange opp om denne gruppen og slik ikke fungerer som det sikkerhetsnettet velferdsstaten er ment for å være. Dårlige opplevelser i møte med offentlige hjelpeorganer. Opplever at å være i arbeid ikke er tilstrekkelig forsikring mot fattigdom.	Sterk skepsis til det offentliges evne og vilje til å hjelpe gruppen av fattige. Opplever at velferdsstatens tiltak ikke strekker til i tilstrekkelig grad og tyr dermed til frivillige hjelpetilbud. Enkelte hevder å ha blitt sendt til frivillige hjelpetilbud av sin NAV-veileder. Frivillige opplever glede av å hjelpe.	Vektlegger ensomhet og utenforskap som følge av fattigdommen. Opplever ikke et tilstrekkelig liv, hverken for barn eller voksne. Føler at stadig nye utvalg blir satt ned uten at de forbedrer de fattiges situasjon.	Opplevelsen av at “bygda” fant ut om fattigdommen medførte følelse av å være avkledd og avslørt. Skammen som forelder i en trang økonomi. Føler på skam og tabu i sammenheng med å ta imot hjelp og å innrømme at en er fattig. Forandret syn på de fattige fremheves: styrke heller enn svakhet å be om hjelp, men fremdeles føler mange for å holde det hemmelig for å unngå blikk/baksnakking.

I den første diskursen fant jeg at avisene forsøker å omdefinere og avgrense kampen mot fattigdom til en kamp mot velferdsstatens manglende evne og vilje til å håndtere problemet. Fokuset var overordnet på å avgrense til enkelte sårbare grupper og mange av avisartiklene valgte å inkludere frivilligheten som en positiv side ved fattigdommen for å unngå et overdrevent negativt og kritisk fokus. Slik Tabell 4 viser opplever frivillige mestring og glede ved å hjelpe flere, mens de fattige opplever å få sine behov møtt her. Likevel inneholder artiklene en underliggende kritisk tone i at de mottar hjelp på grunn av en fraværende og ikke-tilstrekkelig velferdsstat. At avisene, stort sett, inneholder mer enn én diskurs viser at avisene skriver relativt mangfoldig om fattigdom da de presenterer forskjellige perspektiver og meninger rundt temaet i samme artikkel.

Artiklene legger også vekt på de kulturelle og sosiale implikasjonene fattigdommen medfører. I henhold til Tabell 4 opplever ikke de fattige et tilstrekkelig sosialt liv, hverken for seg selv eller sine barn, på grunn av den trange økonomien. Dette er i tråd med Townsends (1978) definisjon av *relativ fattigdom*, som ser ut til at å ha blitt en fast del av norske fattigdomsdiskurser, og Sørensens (2009) *et alminnelig liv*-forståelse av fattigdom. Funnene samsvarer også med Fløtten og Pedersens (2008) kritikk av inntektsbaserte fattigdomsmål og deres forslag om at fattigdom heller bør sees på som mangel på sosialt aksepterte levekår, særlig *sosiale- og kulturelle implikasjoner*. Ved å komme med konkrete eksempler på goder de fattige må stå over, slik som ferier, fritidstilbud og høytidsfeiringer, forsøker artiklene å gjøre innholdet gjenkjennbart og å vekke en følelse av empati hos leserne. Noe som igjen vil kunne føre til økt oppmerksomhet. Dette minner om Grues (2014) funn av at diskursene tilknyttet *Ingen grenser* samlet sett forsøkte å skape en normalisering "av det avvikende" (s. 116). Videre fant jeg ikke tegn til Grues (2014) *terapeutiske-* eller *psykosomatiske-* diskurs noe som kan skyldes at hans analyse var basert på et tv-program hvor disse diskursene gjorde seg mer naturlige og da den sårbare gruppen hos meg og hos Grue (2014) ikke kun har felles utfordringer som vektlegges. Derimot gjorde Grue (2014) sin *kikkerdiskurs* seg også gjeldende i utvalget. Fremstillingen av enkelthistorier, fremfor generelle tendenser, bygger på denne ved at journalistene mater lesernes nysgjerrighet for å skaffe flere klikk/lesninger da leserne får innblikk i et rom de ikke har til vanlig. Særlig gjorde i artiklene hvor leserne fikk innblikk i enkeltpersoners liv som fattige.

Thorbjørnsrud og Ytreberg (2020) fant at det regjerte et hierarki i hvilke historier som lettest blir fremmet og får oppmerksomhet i mediene; yngre og kvinner da de fremstår som mer karismatiske og attraktive kilder i nyhets saker (s. 1105). I utvalget fant jeg at 36 av kildene (politikere, forskere, fattige etc.) var kvinner, 18 var menn, fem var uttalt eldre, mens resten tilhørte aldersspennet 20-50 år enten uttalt ved alder eller antatt på bakgrunn av familiesituasjon. Ikke alle kildene hadde eksplisitt uttalt alder. Det legges som oftest ikke mye vekt på alderen, men kvinner ser ut til å inneha en større nyhetsverdi i sammenheng med fattigdom enn hva menn har. van Djik (1995) hevdet derimot at kvinner og minoriteter har en mindre aktiv og passiv tilgang til mediene hvor de kategoriseres som mindre troverdige kilder, siteres mindre, har mindre nyhetsverdi og ikke får sine problemer omtalt med mindre det er tilknyttet konflikt, negativitet og lavkonjunkturer, hvor denne gruppen ofte klandres (s. 25-26). I utvalget mitt fremmes problemene til både minoriteter og kvinner, noe som ikke stemmer overens med van Djiks (1995) påstand om deres manglende tilgang.

van Djik (1995) understreker også at arbeiderklassens bidrag til økonomien ofte tas for gitt og at dårlige arbeidsforhold hos denne gruppen er svært underrapportert. I utvalget

sees ingen tegn til at denne gruppen klandres for dagens økonomiske situasjon og det rettes i tillegg oppmerksomhet mot useriøse arbeidsgivere og et uregulert arbeidsmarked som særlig rammer arbeiderklassen. Videre er det i utvalget snakk om negativ samfunnsutvikling og lavkonjunkturer innen økonomien som ifølge van Djik (1995) er et av få områder hvor denne gruppen pleier å få sin stemme hørt. Selv om arbeiderklassegruppen ikke klandres for denne samfunnsutviklingen i utvalget, er gruppen svært synlig tilknyttet tematikken. At kvinner er mer til stede i utvalget kan også skyldes at fattigdom er vanligere blant kvinner enn menn (Sandvik & Arntzen, 2023), samtidig som det har med hierarki, makt og ressurser å gjøre. Det kan argumenteres for at media på den ene siden har gode hensikter med sin fremstilling (fjerne tabu, åpne debattlandskapet), samtidig som de på den andre siden bekrefter hierarkiet som regjerer i samfunnet og bidrar til sementering av skillelinjer.

Videre fant jeg ikke tegn til det Sørensen (2009) omtaler som *overlevelsesdiskursen* da det gjennomgående var svært lite fokus på aktørens ansvar for egen situasjon og dersom noen ble ansvarliggjort i artiklene var de tilknyttet det offentlige og velferdsstaten. *Kulturelle og sosiale implikasjoner* derimot, som gjengitt i Tabell 4, minner om det Sørensen (2009) peker på som det å ikke kun ha penger til et alminnelig liv og det å ikke ha tilstrekkelig kultur til å leve et godt og velfungerende liv. Her ble det også lagt vekt på hvordan relativ fattigdom frarøver den enkelte fra alt annet enn det aller nødvendigste, noe som ble poengtert og satt fokus på i flere av avisartiklene samt hos Townsend (1978) og Fløtten og Pedersen (2008). *Anerkjennediskursen* hos Sørensen (2009), som hadde uttalelser slik som «lave sosiale ytelser holder folk i fattigdom», fant jeg også tegn til i mitt materiale, da spesielt innen *velferdsstatens ansvar* og kritikken av det offentlige.

Derimot var det ikke fokus på verdige versus uverdige fattige i mitt datamateriale, slik Sørensen (2009) fant, men en ser likevel en tendens til at årsakene til fattigdom er av en viss type og utgjør «sosialt aksepterte»-måter å havne i fattigdom på. De fattige som fremstilles i utvalget har gjort «alt riktig», forsøkt å skaffe utdanning og jobb, men har likevel blitt fattige på grunn av lave stønadssatser eller sykdom, ikke rus eller gambling. Slik fremskrives en normativ holdning til hvordan det er «akseptabelt» å være eller bli fattig, og representasjonene mangler perspektiver som strider med denne fremstillingen. Videre var Sørensens (2009) *benekte*-diskurs svært lite til stede i utvalget og uttalelser tilknyttet det å benekte at fattigdommen finnes er kun uttalt av politikere i utvalget hvor enkelte ble kritisert for å ikke ønske å omtale fattigdom som nettopp fattigdom. *Definisjonsdiskursen* hos Sørensen (2009), hvor en forsøker å avgrense fattigdommen til en spesifikk gruppe, er ikke like tydelig i mitt datamateriale, men en ser tegn til at enkelte grupper er i fokus og at det er en viss uenighet tilknyttet hvem som er hardest rammet.

En del av den kritiske diskursen rundt fattigdom er knyttet til negative følelser som frustrasjon, skam, tabu, redsel, ensomhet, nedverdiggelse og flauhet. Flere av personene i avisartiklene valgte å være anonyme, noe som tyder på at det fortsatt er en lang vei å gå i samfunnets holdninger til dem med dårlig økonomi. *Velferdsstatens ansvar*, med negative og kritiske holdninger til det offentlige, politikere og velferdsstatens evne og vilje til å hjelpe de utsatte, samsvarer på mange områder med Colbjørnsens (2008) *velferds-* og *ansvarsdiskurser* hvor regjeringens og det offentliges sosialpolitikk og stønadssatser kritiseres. I likhet med Colbjørnsen (2008) fant jeg at artiklene understrekte at velferdsstaten burde stilles til ansvar for de fattiges opplevelser da den er ment for å være et sikkerhetsnett som skal forebygge fattigdom og hjelpe de som

rammes. På den ene siden er kritikken som rettes mot det offentlige et sunnhetstegn ved demokratiet og understreker et nokså fritt diskusjonslandskap. På den andre siden kan det at mediedekningen av NAV og andre offentlige hjelpeorganer samtidig bidra til å undergrave befolkningens tillit til de og dermed også de fattiges, noe som kan føre til at de kanskje ikke oppsøker NAV for hjelp og at de slik får det dårligere enn de hadde trengt.

Samtidig som fokuset på negative følelser tilknyttet fattigdom gir inntrykk av at hvordan samfunnet forholder seg til de fattige og hvilken hjelp de mottar har en lang vei å gå, observeres også en endring i hvordan folk tenker om fattigdom i den ene artikkelen. Å be om hjelp blir sett på som en styrke heller enn en svakhet poengteres det i Aftenposten-artikkelen, noe som indikerer et forsøk på å veie opp for negativiteten og velferdsstatskritikken som er i fokus her. Det bekreftes samtidig her at det tidligere har regjert negative holdninger mot de som ber om hjelp på grunn av sin økonomiske situasjon. Frivilligheten benyttes på samme måte av enkelte av avisartiklene (se Tabell 2) for å unngå et overdrevent negativt fokus, som ellers følger den kritiske fattigdomsdiskursen og utgjør slik en utfordrerdiskurs, da spesielt mot *velferdsstatens ansvar og følelsene tilknyttet fattigdom* som fremskriver kritiske og negative holdninger. I henhold til Tabell 4 presenteres frivilligheten som en redning og positiv side ved fattigdommen både hos de frivillige som opplever mestring ved å stadig hjelpe flere og hos de fattige som opplever å få sine behov møtt. Derimot er den underliggende tonen her at de som mottar hjelp og tilbyr sin hjelp gjør det på bakgrunn av det de opplever som en fraværende og ikke-tilstrekkelig velferdsstat.

Slik det ble poengtert tidligere er det ikke bare viktig å drøfte hva som finnes, men også hva som ikke finnes i tekstene en analyserer i en diskursanalyse. Artiklene har et stort fokus på velferdsstaten, frivillighet, relativ deprivasjon og følelser. Det som derimot mangler er intervjuer med politikere/offentlige forvaltere. Samtidig mangler artiklene poengtering av at enkelthistoriene kun representerer enkelte sider av fattigdomsdebatten samt et kritisk blikk på hvordan de enkelte havnet i fattigdom. Her hevdes det på ingen måte at artiklene skal bidra til å videre stigmatisere og skrive slik at deres historier ikke blir trodd, men heller at fremstillingene på enkelte områder kunne blitt mer nyanserte og ikke kun generelle kritiske bemerkninger om velferdsstaten. Det ble også observert en tendens til at de fattige i utvalget har blitt fattige av de «riktige» grunnene og utvalget mangler generelt mangfold i årsaker til fattigdommen.

I samsvar med Hågvar (2013), som argumenterte for at innlemmelsen av en «mamma»-artikkel i en kritisk nyhetsdiskurs hadde stor betydning for tolkningen av intervjuet, fant også jeg at innramming har stor betydning. Informasjonen i avisartiklene hadde sett helt annerledes ut dersom den ikke hadde blitt inkludert, slik den blir her, i en kritisk nyhetsdiskurs som følge av avisene de publiseres i. På bakgrunn av at avisene følger «oppskriften» for en kritisk nyhetsdiskurs har en lettere for å lese de som en kritikk av det bestående slik som eksempelvis velferdsstaten. Dersom den samme informasjon hadde blitt omformulert og plassert i et ukeblad slik som Hjemmet eller KK hadde en nok i større grad vektlagt empati for de fattige heller enn en kritikk av det offentlige.

I datamaterialet fant jeg ingen større forskjeller mellom avisartiklene ut ifra hva slags avishus som hadde publisert de, mer om dette i 5.2. Artiklene som skilte seg mest ut var Morgenbladet- og Klassekampen-artikkelen da Morgenbladet-artikkelen ikke fokuserte på

enkeltpersoner og da begge tydelig siktet seg inn mot et høyt utdannet publikum ved sitt fokus og ordvalg. At jeg fant relativt få forskjeller basert på avistype er et interessant funn som på den ene siden kan skyldes at det kun ble benyttet én artikkel fra hvert avishus. På den andre siden kan det også skyldes at det regjerer en stor konsensus i den offentlige meningsutvekslingen tilknyttet meninger om fattigdom og hva man ("alle") skal mene om dette.

Et viktig og gjennomgående funn på tvers av artiklene var at ni av elleve artikler så ut til å forsøke å fremstå autentiske, "tett på" de berørte og realistiske i sine skildringer av problematikken ved å ta utgangspunkt i enkeltpersoners historier og konkrete eksempler på fattigdom. Thorbjørnsrud og Ytreberg (2020) fant at enkeltpersoner som nyhetseksemplarer kunne benyttes for å skape innhold, gi artikkel-kildene en offentlig stemme og skaffe legitimitet hos organisasjonene. Å være autentisk og ekte er noe som verdsettes av mange i dagens samfunn og som utnyttes i markedsføring for å skape tillit til forbrukerne (Thorbjørnsrud & Ytreberg, 2020). På den andre siden kan en individualistisk fremstilling av fattigdom bety at det blir diskutert i for liten grad at det ligger strukturelle problemer bak fattigdom, slik som eksempelvis ulikhet relatert til utdanning, integrasjon, sosial klasse, helse og hjelp til aleneforsørgere. Når man diskuterer problemet på individnivå skjuler man på et vis at det finnes systematiske skjevheter i samfunnet som fører til at individene kommer i disse situasjonene og at det ofte ikke er dem som har ansvaret, men at livssjansene er ulikt fordelt i samfunnet.

At artiklene i stor grad fokuserer på 1) individer i møte med systemet, 2) hva de må gjøre for å bedre sin situasjon og 3) hvordan de peker på mangler ved systemet, viser et manglende fokus på de strukturelle sidene ved fattigdommen i utvalget. Eksempelvis hvilke faktorer som ligger til grunn for at enkelte aleneforsørgere eller arbeidsinnvandrere sliter med å få økonomien til å gå rundt, mens andre ikke opplever det samme, og ved å ikke kun fokusere på for lave stønadssatser, men heller hvilke strukturer som helt fra begynnelsen av vedkommendes liv gjorde at hen havnet i denne situasjonen slik som skolegang, helsehjelp og integrering. Fravær av dette i utvalget kan derimot skyldes at utvalget var begrenset til elleve nettavisartikler, samtidig opplevde jeg ikke at innlemmelsen av flere av de rundt 40 leste artiklene tilførte nye vinklinger til analysen. Videre kan bruken av enkelthistorier og mengden av artikler som konkret beskriver fattigdom gi en opplevelse av at dette temaet er greit å snakke om og fjerne tabu, men dette avhenger av om fremstillingen oppleves autentisk for de berørte. At de fattige nå ser ut til å ha en stemme i det offentlige er en viktig utvikling og observasjon i utvalget, men dette kan også være farlig, da det kan være avisenes måte skape tillit til leserne, det kan føre til at man ikke aktivt stiller seg kritisk til fremstillingene og hvorvidt alle stemmer offentliggjøres og blir lyttet til. Fattigdomsdiskursene er fremdeles bare *fremstillinger* av virkeligheten, ikke *speilinger*.

5.2 Forskningens begrensninger

Diskursanalysen er særlig oppmerksom på hvordan media konstruerer representasjoner av virkeligheten som blir virkelig i sine konsekvenser. Videre hviler den på det sosialkonstruktivistiske tankegodset om at det ikke finnes bare én mulig tolkning, men flere, noe som ofte kan føre til vansker tilknyttet generalisering. De fire diskursene kan

hovedsakelig benyttes for å beskrive fattigdomsfremstillinger i media anno 2022 i en norsk kontekst. Samtidig kan funnene benyttes i fremtidig forskning som et øyeblikksbilde, en casestudie, fra 2022 og slik utgjøre sammenligningsgrunnlag for andre tidsperioder og land.

Videre er flertallet av artiklene publisert i landsdekkende aviser, og kun et mindretall i lokal- og regionalaviser. Dette kan påvirke resultatene og gi en skjevhet i datamaterialet. Jeg gikk inn i prosjektet med et ønske om å inkludere begge avistyper, men ikke med et likt antall fra hver gruppe. Dette skyldtes at det rent pragmatisk vanskelig lot seg gjøre uten å velge bort større landsdekkende aviser og slik skape et urealistisk mediebilde hvor lokal- og regionalavisene tar like mye plass og får like mye oppmerksomhet som de store avisene. Videre har jeg vært påpasselig med å skrive "Klassekampen-artikkelen", "Aftenposten-artikkelen" og så videre da hver enkelt artikkel ikke kan sees som en representasjon av alle artikler og journalistisk arbeid i avisen. Ved å inkludere artikler fra forskjellige aviser ønsket jeg å få et mangfoldig innblikk i tråd med den kvalitative tradisjonen. Samtidig kan det at jeg kun inkluderte én artikkel fra hver av de elleve forskjellige avisene ha begrenset funnene og gjort det vanskeligere å finne større forskjeller mellom avisene.

I utvelgelsesprosessen så jeg etter avisartikler tilknyttet kategoriene fattigdom, økonomiske utfordringer/vansker/problemer, lavinntekt og ulikhet, men dette er en problematikk som av avisene omtales ved mange navn. Slik kan det argumenteres for at jeg kan ha gått glipp av enkelte artikler på bakgrunn av de søkeordene jeg har benyttet, på tross av at dette var noe jeg har vært bevisst på og forsøkte å unngå ved å benytte alle relevante søkeord. At jeg gikk åpent inn i datamaterialet uten forhåndsbestemte kategorier var positivt da jeg ikke ble farget av kategorier som er pekt frem i tidligere forskning og slik ble jeg mer oppmerksom på hva som kom til syne i datamaterialet. Samtidig kan det føre til at en overser enkeltfunn en ville blitt gjort oppmerksom på ved bruk av store, åpne kategorier i analysen som fører en frem til bestemte sider ved utvalget. Her ble jeg nødt til å veie opp fordelene ved å gå åpent inn i datamaterialet kontra faren for å gå glipp av funn mot hverandre. På bakgrunn av de endrede samfunnsforholdene tilknyttet fattigdom ble det ansett som viktigst å viktigst å gå nøytralt inn i utvalget for å se hva som gjorde seg gjeldende i utvalget, ikke farget av tidligere forskning i andre kontekster selv om jeg hadde mistanker om at jeg kunne finne områder som overlappet eller var i strid med den tidligere forskningen.

5.3 Videre forskning

Selv om masteroppgaven gir et innblikk i mediedekningen av fattigdom og økonomiske utfordringer i norske aviser i 2022, er det behov for videre forskning på dette området. På samfunnsfenomener som er i stadig endring, slik som fattigdom, vil det være nødvendig med øyeblikksbilder slik som det dette forskningsprosjektet utgjør med jevne mellomrom da situasjonen endres hele tiden i takt med samfunnsendringer som renter, inflasjon, inntektsendringer, prisnivå, arbeidsledighet samt endringer av skatter og avgifter. I forrige kapittel ble det diskutert hvordan en svakhet ved forskningsprosjektet er at det kun er inkludert én artikkel fra hver avis. Videre forskning med utgangspunkt i en kvantitativ innholdsanalyse av alle avisartikler de elleve avisene har tilknyttet temaet

ville derfor vært nyttig for å skaffe en oversikt over hvilke avistyper som skriver om problematikken og på hvilke måter (ordvalg, fokus, hvilke diskurser inkluderes og hvilke ekskluderes) for å i større grad kunne peke på forskjeller i avisenes grad av mangfoldig fremstilling.

De fire diskursene som ble funnet i avisartiklene befinner seg hovedsakelig innen den relative fattigdommens domene og i et samfunn som hovedsakelig preges av denne. Slik kunne det vært interessant å i senere forskning se på hvordan fattigdomsdiskurser i media tar form både i senere tid i en norsk kontekst preget av andre samfunnsfaktorer, men også i andre land som i større grad preges av en kombinasjon av absolutt og relativ fattigdom. Dette kan eksempelvis gjennomføres ved en komparativ longitudinell studie.

Samtidig vil det i videre forskning være nyttig å se på hvordan de som lever i fattigdom oppfatter avisenes fremstillinger av dem: oppleves fremstillingene som virkelighetsnære, stigmatiserende, overdrevne, underspilte eller virkelighetsfjerne. Dette kan eksempelvis gjennomføres ved dybdeintervjuer hvor en presenterer informantene for en rekke utsagn fra utvalget og samtaler om hvordan de opplever beskrivelsene eller ved eksperimenter hvor en undersøker hvordan forskjellige fremstillinger av fattigdom påvirker hva folk mener om det. Det er med andre ord liten tvil om at behovet for videre forskning er stort og at dokumentasjon av de fattiges opplevelser og hva en kan gjøre for å minske opplevelsen av skam, ensomhet og manglende hjelp fremdeles er nødvendig. I tillegg, slik det poengteres i TV2.no-artikkelen, trengs det også handling i tiden fremover, ikke kun kartlegging.

5.4 Avsluttende refleksjoner

Det store flertallet av artiklene påberoper seg å være autentiske og realistiske skildringer ved å vise til enkeltpersoner og konkrete eksempler på fattigdom. Dette kan være positivt dersom skildringene faktisk er gjenkjennelige hos de utsatte, men utfordrende og destruktivt dersom beskrivelsene er svært generaliserte eller stereotype og leserne likevel antar de som autentiske. Min påstand er at avisene i tiden fremover i større grad bør understreke at enkelthistoriene det vises til faktisk kun er enkelthistorier og ikke er overførbare til enhver person som opplever økonomiske vansker. De bør også legge større press direkte på politikere og andre som tilhører den offentlige forvaltningen av velferdsstaten i håp om å oppnå endring.

Samtidig bør de unngå å bukke under for jaget etter oppmerksomhet, abonnementer og «klikk», slik nettavisene gjerne kan bli utsatt for å dermed inkludere overskrifter som fremstår sensasjonelle. Videre har jeg forståelse for at dette er et vanskelig tema å skrive om for journalister på en god måte da det på den ene siden er viktig å henvise til situasjonen på en virkelighetsnær måte, men samtidig reflektere over hvordan fremstillingen kan påvirke fattige og andre lesere. Kildene og fremstillingene av fattigdom i utvalget er gjennomgående svært kritiske til hvorvidt velferdsstaten, politikere og det offentliges ordninger er ment for de fattige og ønsker å bidra til å forbedre denne gruppens livssituasjon samtidig som de føler på skam, ensomhet og usikkerhet. Dette er svært alvorlig og noe politikere bør ta lærdom av i form av å utarbeide tiltak og ordninger hvor de fattige faktisk opplever å bli sett, hørt og få sine behov møtt.

6 Litteraturliste

- Aalberg, T. (2020). Medienes betydning for valg og politikk i Norge. I J. Bergh, A.H. Haugsgjerd & R. Karlsen (Red.), *Valg og politikk siden 1945: velgere, institusjoner og kritiske hendelser i norsk politisk historie*. (s. 195-207). Cappelen Damm Akademisk.
- Barne- og familiedepartementet. (2022, 16. februar). *Oppnemner ekspertgruppe for barn i fattige familier*. Regjeringa. <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/oppnemner-ekspertgruppe-for-barn-i-fattige-familier/id2924131/>
- Barstad, L.H. (2003). *Politisk journalistikk i en profesjonalisert presse – en analyse av valgdekningen i Aftenposten, Bergens Tidende, Dagsavisen og VG de siste tre ukene før stortingsvalget i 2001*. [Hovedoppgave]. UiO. <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/27313/barstad.pdf?sequence=1>
- Bredsdorff, N. (2003). *Diskurs og konstruksjon. En samfundsvidenskabelig kritikk av diskursanalyser og sosialkonstruktivismen*. Forlaget Sociologi.
- Brekke, I. (2010, 4.mai). Avisformatet. Tabloid i form, men ikke i sjel. *Aftenposten*. <https://www.aftenposten.no/norge/i/dlQkw/avisformatet-tabloid-i-form-men-ikke-i-sjel>
- Burr, V. (1995). *An Introduction to Social Constructionism*. Routledge.
- Carah, N. & Louw, E. (2015). Media and society: Production, content and participation. *Media and Society*, 1-352.
- Colbjørnsen, K. (2008). Fattigdomsdebatten: En diskursanalyse av den norske pressens fattigdomsfremstillinger i 2006. [Mastergradsoppgave]. UiO. https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/15816/Colbjornsen_master.pdf?sequence=15&isAllowed=y
- Det norske kongehus (2022, 31.desember). *Kongens nyttårstale 2022*. <https://www.kongehuset.no/tale.html?tid=217352&sek=26947&scope=0>
- Epland, J. & Tuv, N. (2019, 9.mai). *Slik måler SSB ulikhet*. Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/inntekt-og-formue/statistikk/inntekts-og-formuesstatistikk-for-husholdninger/artikler/slik-maler-ssb-ulikhet>
- Fairclough, N. (1992). *Discourse and Social Change*. Polity Press.
- Fairclough, N. (1995). *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. Longman.
- Fløtten, T., & Pedersen, A. W. (2008). Fattigdom som mangel på sosialt aksepterte levekår. I Harsløf & Seim (Red.), *Fattigdommens dynamikker. Perspektiver på marginalisering i det norske samfunnet* (s. 34-61). Oslo: Universitetsforlaget.
- Foucault, M. (1972). *The Archeology of Knowledge*. Tavistock.
- Foucault, M. (1980). «Two Lectures» *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings 1972-1977*. Harvester Press.

- Grue, J. (2014). Folkekjære funksjonshemmede? Ideologiske premisser for *Ingen grenser*. I E. Eide, J. Grue & T. Vold (red.), *Stort felt – liten dekning. Medierepresentasjoner av mennesker med nedsatt funksjonsevne. Rapport utarbeidet på oppdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet* (Bufdir) (s. 107-121). Høgskolen i Oslo og Akershus.
<https://khrono.no/files/2017/11/15/rapporten.pdf>
- Grue, J. (2022, 5. januar). Diskursanalyse. I Store norske leksikon. Hentet 6. mars 2023, fra <https://snl.no/diskursanalyse>
- Hågvar, Y. B. (2013). Djævelen ligger i diskursen. En kritisk diskursanalyse av Marte Krogh-saken i VG. *Norsk medietidsskrift*, 20(3), 200-222.
<https://www.idunn.no/doi/10.18261/ISSN0805-9535-2013-03-02#sec-3>
- Hågvar, Y. B. (2017). Joar Skrede: Kritisk diskursanalyse.
<https://www.idunn.no/doi/10.18261/issn.0508-9535-2017-04-07>
- Jensen, J.A. (u.å.). Deg og ditt: Annonser i Morgenbladet. *Morgenbladet*.
<https://www.morgenbladet.no/annonser/>
- Johannessen, L.E.F., Rafoss, T.W. & Rasmussen, E.B. (2018). *Hvordan bruke teori? Nyttige verktøy i kvalitativ analyse*. Universitetsforlaget.
- Jørgensen, M., & Phillips, L. (1999). *Diskursanalyse som teori og metode*. Roskilde Universitetsforlag.
- Klassekampen (u.å.). *Mobilannonser*.
<https://klassekampen.ocast.com/no/products/371/mobilannonser>
- Lillo-Stenberg, H. (2023, 18.januar). Avviser at Ap har droppet «Nå er det vanlige folks tur». *Dagsavisen*.
<https://www.dagsavisen.no/nyheter/politikk/2023/01/18/avviser-at-ap-har-droppet-na-er-det-vanlige-folks-tur/>
- Magin, M. (2019). Elite versus popular press. *The international encyclopedia of journalism studies*, 1-7. <https://doi.org/10.1002/9781118841570.iejs0226>
- Materstvedt, L.J. (2018). *Vitenskap, etikk og politikk*. Fagbokforlaget.
- Mediebedriftene. (2022). *Opplagstall. Mediehusenes opplagstall – første halvår 2022*. [Rapport].
https://www.medietall.no/aktuelt/files/MBL_OPPLAG_f%C3%B8rste%20halv%C3%A5r%202022_v3.pdf
- Medietilsynet. (2022a). *Mediemangfoldsregnskapet. Mediemangfold i et avsenderperspektiv. Juli 2022*. [Rapport].
https://www.medietilsynet.no/globalassets/publikasjoner/mediemangfoldsregnskap/220630_avsendermangfoldsrapporten_juli.pdf

- Medietilsynet. (2022b). Mediemangfoldsregnskapet: Mediemangfold i et innholdsperspektiv. Juli 2022. [Rapport].
https://www.medietilsynet.no/globalassets/publikasjoner/mediemangfoldsregnskap/221116_mediemangfold_innholdsperspektiv_2022.pdf
- Neumann, I. B. (2021). *Innføring i diskursanalyse: Mening, materialitet, makt* (2. utg.). Universitetsforlaget.
- NRK Kommunikasjon. (2023, 15.mars). Info frå NRK. Eit breitt og variert medietilbod. Hentet 4.april: <https://www.nrk.no/informasjon/eit-breitt-og-variert-medietilbod-1.6511989>
- Poppe, C. & Kempson, E. (2022). Dyrtid under oppseiling II. Husholdenes økonomiske trygghet i 2022 (In Norwegian). SIFO-rapport 8. Forbruksforskningsinstituttet SIFO, OsloMet. [Rapport].
<https://oda.oslomet.no/odaxmlui/bitstream/handle/11250/3021799/SIFO-rapport%208-2022%20Dyrtid%20under%20oppseiling%20II.pdf?sequence=3&isAllowed=y>
- Ringdal, K. (2018). *Enheter og mangfold. Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. (4.utg.). Fagbokforlaget.
- Rojas, F. (2017). *Theory for the Working Sociologist*. Colombia.
- Sandvik, L. & Arntzen, J.K. (2023). *Eldre og enslige mest utsatt for langvarig lavinntekt*. SSB. <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/inntekt-og-formue/artikler/eldre-og-enslige-mest-utsatt-for-langvarig-lavinntekt>
- Smith-Meyer, T., Pettersen, Ø.B. & Garvik, O. (2023). Aftenposten. *Store Norske Leksikon*. Hentet 3.mars 2023 fra <https://snl.no/Aftenposten>
- Solvang, F. (programleder). (2022). Levekostnadene øker og flere rammes. (Sesong 7, episode 61). [Episode i tv-serie]. I H.W. Gjøen (produsent), *Debatten*. NRK.
<https://tv.nrk.no/serie/debatten/202211/NNFA51111522/avspiller>
- Sørensen, H. (2009). *Hvordan forstås fattigdom i VelfærdsDanmark?* CASA.
<http://www.casa-analyse.dk/wp-content/uploads/2016/09/2009-Hvordan-forstås-fattigdom-i-VelfærdsDanmark.pdf>
- Thorbjørnsrud, K. & Ytreberg, E. (2020). A human interest economy: The strategic value of turning ordinary people into exemplars in the news media. *Journalism Studies*, 21(8), 1093-1108.
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1461670X.2020.1720520>
- Tjora, A. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Gyldendal Akademisk.
- Torfinn, J. (1999). *New theories of discourse: Laclau, Mouffe and Žižek*. Blackwell Publishers.

- Townsend, P. (1978). *Poverty in the United Kingdom: A survey of household resources and standards of living*. Penguin Books Ltd.
<https://www.poverty.ac.uk/system/files/townsend-book-pdfs/PIUK/piuk-whole.pdf>
- van Dijk, T. A. (1995). Power and the news media. *Political communication and action*, 6(1), 9-36. <https://discourses.org/wp-content/uploads/2022/07/Teun-A.-van-Dijk-1995-Power-and-the-news-media.pdf>
- Vogt, K. C. (2018). Myten om velferdsavhengighet. I K. Christensen & L. J. Syltevik (Red.), *Myter om velferd og velferdsstaten* (s. 59–73). Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.47.ch3>
- Örnebring, H. & Jönsson, A. M. (2004). Tabloid journalism and the public sphere: A historical perspective on tabloid journalism. *Journalism Studies*, 5(3), 283–295. doi:10.1080/1461670042000246052

Vedlegg 1: Meldeskjema SIKT

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

24.05.2023, 09:37

[Meldeskjema](#) / [Diskursanalyse av norske mediers fremstilling av fattige/fattigdom i N...](#) / Eksport

Meldeskjema

Referansenummer

565623

Hvilke personopplysninger skal du behandle?

- Navn (også ved signatur/samtykke)
- Bilder eller videoopptak av personer
- Bakgrunnsopplysninger som vil kunne identifisere en person
- Rasemessig eller etnisk opprinnelse
- Politisk oppfatning
- Helseopplysninger

Beskriv hvilke bakgrunnsopplysninger du skal behandle

Bakgrunnsopplysninger: Informasjon disse personene har uttrykt i de offentlige avisartiklene slik som bosted, arbeidsplass, alder, kjønn, stilling, økonomisk bakgrunn og/eller politisk tilhørighet.

Fødselsdato er ofte ikke oppgitt i slike avisartikler, men alder er ofte oppgitt.

Prosjektinformasjon

Prosjekttittel

Diskursanalyse av norske mediers fremstilling av fattige/fattigdom i Norge

Prosjektbeskrivelse

I mitt mastergradsprosjekt vil jeg undersøke hvilke diskurser norske, offentlige nettaviser fremskriver om fattige/fattigdom i Norge i dag i sine artikler. Dette er en tematikk som har fått fornyet aktualitet i senere tid med dyrtid og konflikter i europeiske land.

Begrunn hvorfor det er nødvendig å behandle personopplysningene

Prosjektet tar utgangspunkt i en rekke artikler fra nettaviser, både regionale og lokale. Disse artiklene er offentlige og inkluderer tidvis en del personopplysninger slik som alder, bostedskommune, navn, økonomisk situasjon og politisk tilhørighet. Fordi fremstilling av temaet i nyhetsmedier er kjernet til problemstillingen kan det ikke unngås å behandle personopplysninger som inneholdes i nyhetsartikler.

Prosjektbeskrivelse

[Masterskisse Ida Lovise Bjørnerås.pdf](#)

Ekstern finansiering

Ikke utfyllt

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Ida Lovise Bjørnerås, idabjorneras99@gmail.com, tlf: 47653861

Behandlingsansvar

Behandlingsansvarlig institusjon

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet / Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap (SU) / Institutt for sosiologi og statsvitenskap

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Melanie Magin, melanie.magin@ntnu.no, tlf: +4773413277

Skal behandlingsansvaret deles med andre institusjoner (felles behandlingsansvarlige)?

Nei

Utvalg 1

Beskriv utvalget

Personer med interesse for norsk fattigdomsproblematikk (inkluderer både de som selv er rammet av fattigdom og de som av andre grunner interesserer seg for problematikken slik som eksempelvis politisk interesse).

Beskriv hvordan rekruttering eller trekking av utvalget skjer

Utvalget velges på bakgrunn av hvorvidt nettavisartikkelen de omtales som en del av er relevant for oppgavens problemstilling knyttet til norske mediers fremskriving av diskurser om fattige/fattigdom i Norge. Artikkelen ble valgt ut ifra hvorvidt de møtte disse kriteriene: 2020 eller nyere, kunne bidra til et vidt spenn politisk, kunne bidra til en blanding av lokale og regionale aviser, kunne bidra til en bredde av perspektiver og en bredde med tanke på distrikter/regioner.

Alder

0 - 100

Inngår noen av disse gruppene i utvalget?

- Pasienter eller syke
- Sårbare grupper

Personopplysninger for utvalg 1

- Navn (også ved signatur/samtykke)
- Bilder eller videoopptak av personer
- Bakgrunnsopplysninger som vil kunne identifisere en person
- Rasemessig eller etnisk opprinnelse
- Politisk oppfatning
- Helseopplysninger

Hvordan samler du inn data fra utvalg 1?

Annet

Beskriv

Dokumentanalyse av offentlige nettavis-artikler

Grunnlag for å behandle alminnelige kategorier av personopplysninger

Allmenn interesse eller offentlig myndighet (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav e)

Redegjør for valget av behandlingsgrunnlag

Det er ikke mulig og ikke hensiktsmessig å innhente samtykke fra enkeltpersoner som omtales i nyhetsartikler fordi jeg mangler kontaktinformasjon. I tilfelle offentlige personer og/eller politikere eller personer som har uttalt seg tilknyttet temaet fattigdom på bakgrunn av deres nære tilknytning til temaet. Dette medfører at jeg ikke har mulighet til å innhente samtykke fra disse personene da

jeg hverken besitter deres kontaktinformasjon og da sannsynligheten er lav for å komme i kontakt med de. Dette er derimot tilnærmet uproblematisk da personene allerede har samtykket til offentliggjøring av artiklene og da de vil anonymiseres i min oppgave og da de vil bli anonymisert ("En politiker fra Rødt hevder i nettavisartikkelen at...", ""Reidun" (anonymisert) poengterer at...").

Årsaken til at utvalget beskrives som 0-100 år er da enkelte av nettavisartiklene beskriver fenomenet "barnefattigdom". Disse artiklene omhandler stort sett ikke enkeltpersoner, men dersom de gjør det vil disse også bli anonymisert slik at opplysningene ikke kan spores tilbake til enkeltpersonen.

Grunnlag for å behandle særlige kategorier av personopplysninger

Arkivformål i allmenhetens interesse, eller for formål knyttet til vitenskapelig eller historisk forskning eller for statistiske formål (Personvernforordningen art. 9 nr. 2 bokstav j)

Redegjør for valget av behandlingsgrunnlag

Personopplysningene som innhentes er av vitenskapelig interesse i forskningsprosjektet og det er ikke mulig/hensiktsmessig å innhente samtykke fra disse personene som er en del av offentlige nettavisartikler. De registrerte vil bli anonymisert slik at det ikke er mulig å spore opplysningene tilbake til personene, samtidig som opplysninger som er av direkte interesse for oppgavens problemstilling vil bli beholdt på en slik måte at de ikke kan spores tilbake til den registrerte. Grunnet anonymiseringstiltakene som tas og at opplysningene allerede er offentliggjorte vil ulempen av personopplysningene sammenlignet med nytten av en slik studie være lav.

Informasjon for utvalg 1

Informerer du utvalget om behandlingen av personopplysningene?

Nei

Begrunn hvorfor du ikke informerer utvalget om behandlingen.

Utvalget er en del av offentlig, publiserte nettavisartikler og vil anonymiseres i oppgaven. Det er ikke mulig og ikke hensiktsmessig å innhente samtykke fra enkeltpersoner som omtales i nyhetsartikler fordi jeg mangler kontaktinformasjon og da flere av de registrerte er å regne som offentlige personer som høyst sannsynlig ikke svarer på slike henvendelser.

Tredjepersoner

Skal du behandle personopplysninger om tredjepersoner?

Nei

Dokumentasjon

Hvordan kan de registrerte få innsyn, rettet eller slettet personopplysninger om seg selv?

Registrerte kan ta kontakt med masterkandidaten og/eller veilederen for å få innsyn, rettet eller slettet personopplysninger om seg selv.

Totalt antall registrerte i prosjektet

1-99

Tillatelser

Skal du innhente følgende godkjenninger eller tillatelser for prosjektet?

Ikke utfyllt

Behandling

Hvor behandles personopplysningene?

- Maskinvare tilhørende behandlingsansvarlig institusjon

Hvem behandler/har tilgang til personopplysningene?

- Prosjektansvarlig
- Student (studentprosjekt)

Tilgjengeliggjøres personopplysningene utenfor EU/EØS til en tredjestat eller internasjonal organisasjon?

Nei

Sikkerhet

Oppbevares personopplysningene atskilt fra øvrige data (koblingsnøkkel)?

Ja

Hvilke tekniske og fysiske tiltak sikrer personopplysningene?

- Personopplysningene anonymiseres fortløpende
- Opplysningene krypteres under forsendelse
- Opplysningene krypteres under lagring
- Adgangsbegrensning

Hvilke

Automatisk tastelås på mobile enheter etter kort tid.

Varighet

Prosjektperiode

01.02.2023 - 06.06.2023

Hva skjer med dataene ved prosjektslutt?

Data med personopplysninger oppbevares midlertidig til: 06.06.2024

Hva er formålet med den videre oppbevaringen av dataene?

Dokumentasjonshensyn

Vil de registrerte kunne identifiseres (direkte eller indirekte) i oppgave/avhandling/øvrige publikasjoner fra prosjektet?

Nei

Tilleggsopplysninger

Prosjektet skal behandle nettavis-artikler, hvor personopplysninger i utgangspunktet er fritt tilgjengelig og delt offentlig. Personopplysninger i form av navn, og andre opplysninger som ikke er relevante for problemstillingen vil bli anonymisert fortløpende. Personopplysninger i form av økonomisk situasjon, arbeidssituasjon og sosial bakgrunn vil derimot ikke endres da de er av direkte interesse for prosjektet, men i anonymisert form, det blir altså ikke mulig å knytte dem til personenes navn. Lenker og andre tilbakesporings-muligheter vil ikke bli publisert. Rådata (nyhetsartikler) som inneholder personopplysninger lagres kun på NTNU sine interne server.

Vedlegg 2: SIKT`s vurdering

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

22.05.2023, 09:33

[Meldeskjema](#) / [Diskursanalyse av norske mediers fremstilling av fattige/fattigdom i...](#) / Vurdering

Vurdering av behandling av personopplysninger

Referansenummer 565623	Vurderingstype Standard	Dato 10.02.2023

Prosjekttittel

Diskursanalyse av norske mediers fremstilling av fattige/fattigdom i Norge

Behandlingsansvarlig institusjon

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet / Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap (SU) / Institutt for sosiologi og statsvitenskap

Prosjektansvarlig

Melanie Magin

Student

Ida Lovise Bjørnerås

Prosjektperiode

01.02.2023 - 06.06.2023

Kategorier personopplysninger

Alminnelige
Særlige

Lovlig grunnlag

Allmenn interesse eller offentlig myndighet (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav e)

Arkivformål i allmenhetens interesse, eller for formål knyttet til vitenskapelig eller historisk forskning eller for statistiske formål (Personvernforordningen art. 9 nr. 2 bokstav j)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 06.06.2024.

[Meldeskjema](#)

Kommentar

OM VURDERINGEN

Sikt har en avtale med institusjonen du forsker eller studerer ved. Denne avtalen innebærer at vi skal gi deg råd slik at behandlingen av personopplysninger i prosjektet ditt er lovlig etter personvernregelverket.

TYPE PERSONOPPLYSNINGER

Prosjektet vil behandle særlige kategorier av personopplysninger om etnisitet, politisk oppfatning og helse.

IKKE BEHOV FOR DPIA

Prosjektet behandler personopplysninger som er sensitive (særlige kategorier) om sårbare grupper, og de registrerte får ikke individuell informasjon. Vanligvis krever dette en mer omfattende vurdering (DPIA). Vi mener det likevel ikke er høy risiko for personvernet og at prosjektet derfor ikke trenger en DPIA. Dette fordi:

- Formålet er ikke å kartlegge enkeltpersoner, men å se på overordnede diskurser
- Få personer har tilgang
- Personopplysninger anonymiseres fortløpende

<https://meldeskjema.sikt.no/63b6bcc1-7211-4dc3-927f-48606f5c2de7/vurdering>

Side 1 av 2

- Varigheten av behandlingen er kort
- Data hentes utelukkende fra offentlige kilder
- Data har høy grad av forventet offentlighet
- Datamaterialet skal kun behandles på maskinvare tilhørende behandlingsansvarlig institusjon
- De registrerte vil være anonyme i publikasjoner

LOVLIG GRUNNLAG

Formålet med prosjektet er å undersøke hvilke diskurser norske, offentlige nettaviser fremskriver om fattige/fattigdom i Norge i dag i sine artikler. Dette er en tematikk som har fått fornyet aktualitet i senere tid med dyrtid og konflikter i europeiske land. Behandlingen av personopplysninger er nødvendig for allmennhetens interesse (forskning), jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 e) og art. 9 nr. 2 j, jf. personopplysningsloven §§ 8 og 9. Samfunnsnyttan vil klart overstige ulempene for den enkelte. Prosjektet gjør nødvendige tiltak for å ivareta de registrertes rettigheter og friheter, jf. art. 89 nr. 1. I vår vurdering har vi lagt vekt på at:

- Opplysningene kun brukes til prosjektet, ikke andre formål
- De registrerte kan protestere mot behandlingen (reservasjon)
- Kun prosjektmedarbeidere har tilgang til opplysningene
- Personopplysninger anonymiseres fortløpende
- Varigheten for behandling av personopplysninger er relativt kort

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

De registrerte får ikke informasjon fordi det er umulig/uforholdsmessig vanskelig, jf. personvernforordningen art. 14 nr. 5 b. Personopplysningene behandles til forskningsformål, og behandlingsansvarlig gjør egnede tiltak for å verne den registrertes rettigheter og friheter. I vår vurdering har vi lagt vekt på:

- Prosjektet har ikke kontaktinformasjon
- Høy grad av forventet offentlighet
- De registrerte vil være anonyme i publikasjoner
- Det er kort varighet
- Personopplysningene anonymiseres fortløpende

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

Vi har vurdert at du har lovlig grunnlag til å behandle personopplysningene, men husk at det er institusjonen du er ansatt/student ved som avgjør hvilke databehandlere du kan bruke og hvordan du må lagre og sikre data i ditt prosjekt. Husk å bruke leverandører som din institusjon har avtale med (f.eks. ved skylagring, nettspørreskjema, videosamtale el.)

Personverntjenester legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til oss ved å oppdatere meldeskjemaet. Se våre nettsider om hvilke endringer du må melde: <https://sikt.no/melde-endringer-i-meldeskjema>

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Vi vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

